

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ОСНОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ :

СЕМІНАРСЬКІ І ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Методичні настанови

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
у галузі знань Соціальна робота
зі спеціальності Соціальна робота

Харків
2020

УДК378.016:316.614(075)

О 75

Укладачі:

Андрєєва М. О., кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Гладун Т. О., кандидат педагогічних наук, викладач кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Рецензенти:

Рассказова О. І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Шароватова О. П., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України.

О 75 Основи соціалізації особистості : семінарські і практичні завдання: метод. настанови для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у галузі знань Соціальна робота, зі спеціальності Соціальна робота / уклад. : М. О. Андрєєва, Т. О. Гладун. – Харків, 2020. – 70 с.

Методичні настанови підготовлено відповідно до вимог навчальної програми з дисципліни «Основи соціалізації особистості». Видання містить методичні вказівки до семінарських і практичних занять, які охоплюють такі модулі як «Соціалізація як складова процесу формування особистості», «Фактори соціалізації» і «Виховання у контексті соціалізації». У методичних вказівках розроблені завдання спрямовані на поглиблення, конкретизацію, систематизацію знань, розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами, формування умінь аналізувати процес соціалізації та його вплив на розвиток особистості і громади, формувати здатність до діяльності з попередження негативної соціалізації, а також формувати вміння студентів оцінювати проблеми, потреби, специфічні особливості та ресурси клієнтів. Здатність розробляти шляхи подолання проблем пов'язані з негативною соціалізацією.

Навчальне видання призначено для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання зі спеціальністю Соціальна робота.

УДК378.016:316.614(075)

*Затверджено на засіданні науково-методичної ради
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
Протокол № 2 від 04.11.2020 р.*

© ХГПА, 2020

© Андрєєва М.О.

© Гладун Т.О.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
ОРГАНІЗАЦІЯ КУРСУ	7
Змістовий модуль 1. Соціалізація як складова процесу формування особистості	9
Семінарське заняття №1	
Соціалізація як наукова категорія	9
Практичне заняття № 1	
Теоретичні основи соціалізації особистості	12
Практичне заняття № 2	
Людина в процесі соціалізації	15
Змістовий модуль 2. Фактори соціалізації	17
Практичне заняття № 3	
Впливи мегафакторів на соціалізацію людини	17
Семінарське заняття № 2	
Мегафактори соціалізації: космос, планета, світ	19
Семінарське заняття № 3	
Макрофактори соціалізації особистості	21
Практичне заняття № 4	
Становлення особистості під впливом макрофакторів соціалізації	22
Практичне заняття № 5	
Мезофактори соціалізації	28
Практичне заняття № 6	
Вплив мезофакторів на соціалізацію особистості	30
Практичне заняття № 7	
Вплив мікрофакторів на соціалізацію особистості	32
Практичне заняття № 8	
Соціальні групи як головні інститути соціалізації	34
Змістовий модуль 3. Виховання у контексті соціалізації	35

Практичне заняття № 9	
Місце і роль релігійних організацій та релігійного виховання в житті людини	35
Практичне заняття № 10	
Вплив релігійних організацій та релігійного виховання на соціалізацію особистості	37
Практичне заняття № 11	
Світські виховні організації та соціальне виховання	38
Практичне заняття № 12	
Світські виховні організації та соціальне виховання	40
Практичне заняття № 13	
Освіта і соціалізація	42
Практичне заняття № 14	
Освіта і соціалізація	43
Практичне заняття № 15	
Складові успішної соціалізації особистості	44
Практичне заняття № 16	
Негативна соціалізація	46
Практичне заняття № 17	
Допомога у розв'язанні проблем соціалізації	48
Практичне заняття № 18	
Допомога у розв'язанні проблем соціалізації	49
Рекомендована література	50

Передмова

В умовах соціально-економічних змін відбуваються підвищення суспільних вимог до сучасної людини, основною потребою кожної особистості, стає отримання освіти, можливість реалізувати себе в житті суспільства. Своєю чергою, ці процеси зумовлюють реформування освіти, зокрема вищої освіти України відповідно до національних потреб і вимог європейського освітнього простору з метою посилення професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Саме вивчення соціальними працівниками сутності процесу соціалізації його закономірностей, спрямованості важливий, оскільки в процесі соціалізації людина не тільки набуває якостей, необхідних для її життєдіяльності в суспільстві, але й відбувається її становлення соціального досвіду. Соціалізація особистості забезпечує спадкоємність історичного досвіду. Цей процес відбувається завдяки складним соціально-педагогічним та соціально-психологічним механізмам, які діють на інтегральну єдність. При негативній соціалізації в особистості можуть з'явитись певні викривлення в соціальному розвитку людини, як результат виникає асоціальна поведінка, яка негативно впливає на суспільні процеси і на становлення кожної окремої особистості. Вивчення бакалаврами спеціальності 231 Соціальна робота «Основ соціалізації особистості» допоможе в майбутньому спрогнозувати цей процес для різних категорій людей в залежності від конкретної індивідуальної ситуації, та попередити негативну соціалізацію. Необхідність цього курсу саме для студентів спеціальності 231 Соціальна робота обумовлена специфікою закладів майбутнього працевлаштування та обов'язками, які спрямовані зокрема і на попередження та подолання негативної суспільної поведінки.

Як навчальний предмет «Основи соціалізації особистості» інтегрується в систему освіти на її початковому етапі та базується на знаннях, отриманих студентами в процесі вивчення курсів «Вступ до спеціальності», «Соціальна робота» та інших. Опанування даного курсу передбачається здійснювати в різних формах: лекції, семінарські, практичні, індивідуальні заняття, самостійна робота, підготовка наукових статей тощо.

Мета навчального курсу – ознайомити студентів і дати їм можливість проаналізувати та зрозуміти складний процес входження людини в соціум, поступового перетворення на особистість задля формування умінь і навичок зі сприяння її соціалізації.

Навчальна дисципліна «Основи соціалізації особистості» спрямована на розв'язання таких завдань:

- поглибити у студентів знання, пов'язані з особливостями формування і розвитку особистості, віковими періодами становлення людини, її самоствердженням, самореалізацією;
- ознайомити з провідними категоріями процесу соціалізації; – розкрити зміст понять «соціалізація», «соціальне виховання», «соціальний розвиток», «соціальне виховання»;

– обґрунтувати основні принципи та механізми соціалізуючого процесу;

– розкрити складові компоненти факторів процесу соціалізації;

– ознайомити з особливостями гендерної соціалізації особистості;

– охарактеризувати найважливіші концепції розвитку особистості;

– формувати цілісну модель процесу соціалізації особистості впродовж усього життя.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

– основні вікові періоди становлення людини;

– сутність формування й розвитку особистості;

– основи змістового аспекту соціалізуючого процесу;

– складові, механізми і фактори процесу соціалізації особистості; – найсуттєвіші концепції і теорії розвитку особистості;

– основні негативні соціалізаційні впливи середовища, що створюють передумови для віктимізації населення;

– основні методи соціальної діяльності задля сприяння соціалізації особистості.

Завершуючи вивчення навчальної дисципліни, студенти повинні вміти:

– характеризувати вікові особливості становлення особистості;

– виокремлювати й аналізувати змістовий аспект соціалізуючого процесу;

– конкретизувати та систематизувати механізми соціалізації;

– виявляти та зіставляти вплив біологічного й соціального на соціальне становлення особистості;

– здійснювати аналіз умов, що детермінують поведінку людини;

– виокремлювати роль факторів у процесі соціалізації особистості;

– визначати та аналізувати роль культури, релігії, народних звичаїв та традицій (етнічних надбань) у процесі соціалізації особистості;

– застосовувати на практиці методи та основи концепцій і теорій розвитку особистості, що сприяють її адаптації до соціуму.

Навчальна дисципліна «Основи соціалізації особистості» забезпечує вивчення навчальних дисциплін: «Актуальні проблеми соціальної роботи та соціальної педагогіки», «Історія та теорія соціальної роботи», «Соціальна педагогіка», «Методика роботи соціального працівника в територіальній громаді».

Запропонований навчальний посібник являє собою конспекти лекцій, які включають три змістові модулі «Соціалізація як складова процесу формування особистості», «Фактори соціалізації», «Виховання у контексті соціалізації».

Кожна лекція має питання для самоконтролю, що сприяє самостійній роботі студентів.

Посібник рекомендовано для студентів, магістрантів та аспірантів спеціальності 231 Соціальна робота.

Організація курсу

Курс «**Основи соціалізації особистості**» розраховано на 90 годин (3 кредити): 30 год – на самостійну, 60 год – аудиторну роботу.

Аудиторний час розподілений таким чином: 16 годин лекційних, 6 – семінарських, 38 годин – практичних занять.

Прикінцева форма контролю – залік.

Курс складається з трьох змістових модулів, які висвітлюють основні теоретико-методологічні та прикладні аспекти процесу соціалізації особистості. Кожен модуль передбачає виконання творчих завдань з окремих тем, роботу на семінарських, практичних заняттях, що проводяться в тому числі й у формі дискусій, тренінгів, тестувань тощо.

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролю з використанням різних його форм, зокрема проведення поточного контролю на семінарських та практичних заняттях (виступи і доповіді, участь у дискусіях, рольових іграх тощо), тестового контролю.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		ЛК	СЕМ	ПЗ	СРС
Змістовий модуль 1. Соціалізація як складова процесу формування особистості					
Соціалізація як соціально-педагогічне явище	4	2	2	2	2
Людина в процесі соціалізації	4	2		2	2
Усього:	10	4	2	4	4
Змістовий модуль 2. Фактори соціалізації					
Мегафактори соціалізації	6	2	2	2	2
Макрофактори соціалізації	6	2	2	2	2
Мезофактори соціалізації	6	2	-	4	2
Мікрофактори соціалізації	6	2	-	4	4
Усього за модуль	24	8	4	12	10
Змістовий модуль 3. Виховання у контексті соціалізації					
Релігійні організації та релігійне виховання	6	2	-	4	2
Світські виховні організації та соціальне виховання	6	2	-	4	2
Освіта і соціалізація	4	-	-	4	4
Негативна соціалізація	4	-	-	4	4
Допомога у розв'язанні проблем соціалізації	6	-	-	4	4
Усього за модуль	26	4	-	22	16
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ГОДИН	60	16	6	38	30

Змістовий модуль 1.
Соціалізація як складова процесу формування особистості

Семінарське заняття №1

Тема. Соціалізація як наукова категорія.

Мета: навчитися розрізняти та структурувати основні поняття, розвинути критичне мислення, сформувати здатність до аналізу психічних властивостей, станів і процесів, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.

План:

1. Поняття та сутність соціалізації.
2. Етапи соціалізації.
3. Фактори та агенти соціалізації.
4. Засоби соціалізації
5. Механізми соціалізації.
6. Типи соціалізації.

Ключові поняття та терміни: соціалізація, людина, фактори, агенти, засоби, механізми, людина, індивід, особистість, суспільство, фактори соціалізації, етапи соціалізації.

Література:

1. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. І. Д. Звереві. – К., 2006.
2. Максименко С. Структура особистості / С.Максименко // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 6. – С. 2–11
- Москаленко В. Соціальна психологія / В. Москаленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – С. 184–210.
3. Москаленко В. В. Соціалізація особистості : монографія / В. В. Москаленко. – К.: Фенікс, 2013. – 540 с.
4. Орбан-Лембрик Л. Соціальна психологія : підруч. : [у 2 кн.] /Л. Орбан-Лембрик. – К.: Либідь, 2004. – Кн. 1. –С. 114–138, 160–172.
5. Пахомова О. Розвиток соціальності особистості як соціально-педагогічна проблема / О. Пахомова // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2003. – № 3. – С. 4–9.
6. Пенішкевич О. Соціальна педагогіка: Модульна технологія вивчення навчального курсу : [навч. посібн.] / О. Пенішкевич, Л. Тимчук. – Чернівці : Рута, 2007. –С. 44–53.

Хід семінарського заняття

Завдання 1. Питання для обговорення (15 хв).

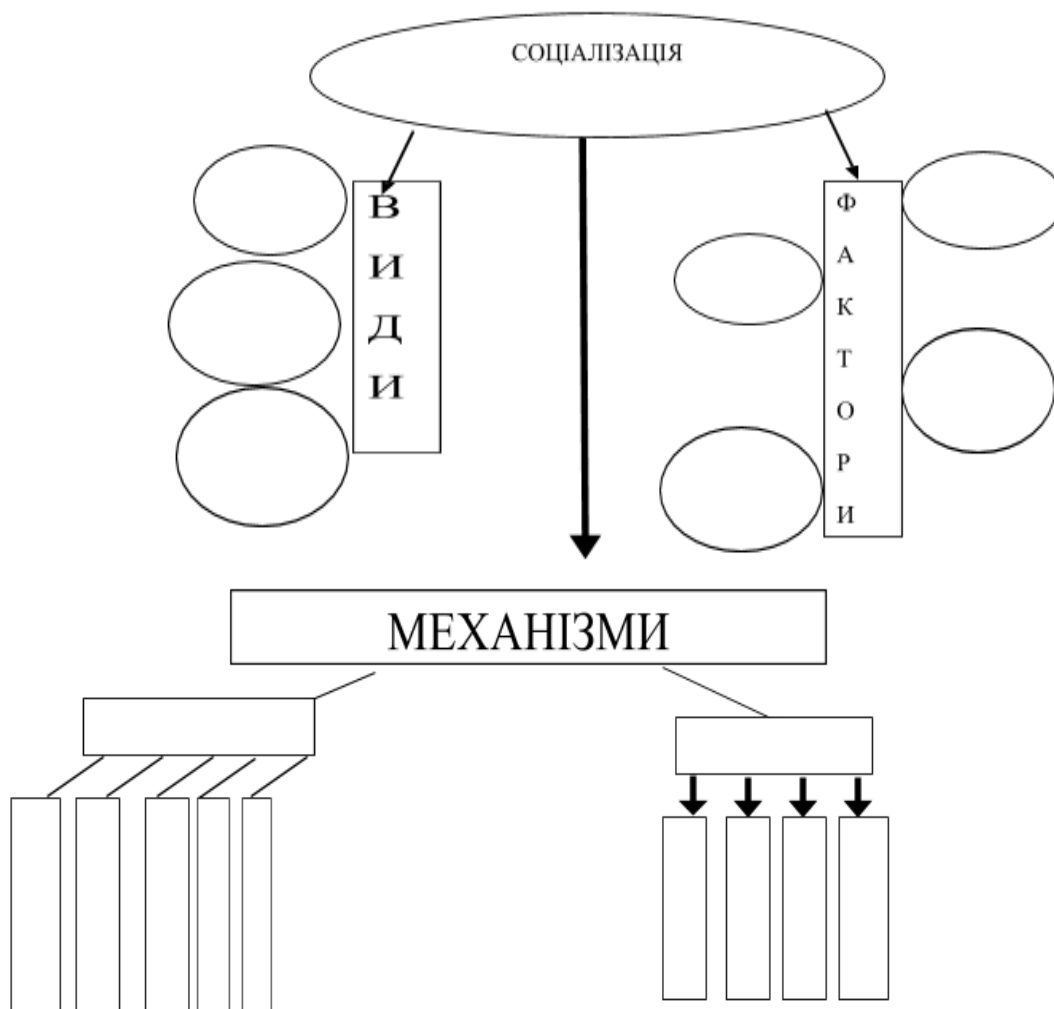
1. Виникнення терміну «соціалізація».
2. Вплив факторів на соціалізацію особистості.

Завдання 2. Заповнити та проаналізувати таблицю (15 хв).

Заповнити таблицю та усно проаналізувати на прикладі одного з етапу соціалізації які фактори, механізми, агенти впливають на розвиток дитини.

Назва етапу	Вік	Фактори	Механізми	Агенти
<i>Немовлята</i>				
	6-10			
<i>Юність</i>				
	30-40			

Завдання 3. Перемалювати та заповнити схему. Усно проаналізувати схему (20 хв).

Завдання 4. Заповнити таблицю (10 хв).

Тип соціалізації	Зміст
Політична	
етнокультурна (етнічна)	
гендерна (статевро-рольова)	
Культурна	
Професійна	

Підведення підсумків занять (5 хв).

Практичне заняття № 1

Тема: Теоретичні основи соціалізації особистості.

Мета: оволодіти знаннями з основ соціалізації, навчитися розрізняти та структурувати основні поняття, розвинути критичне мислення, розвиток професійної та особистісної компетентності.

План:

1. Поняття та сутність соціалізації.
2. Етапи соціалізації.
3. Фактори та агенти соціалізації.
4. Засоби соціалізації
5. Механізми соціалізації.
6. Типи соціалізації.

Ключові поняття та терміни: соціалізація, людина, фактори, агенти, засоби, механізми, людина, індивід, особистість, суспільство, фактори соціалізації, етапи соціалізації.

Література:

1. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. І. Д. Зверєвої. – К., 2006.
2. Максименко С. Структура особистості / С.Максименко // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 6. – С. 2–11
- Москаленко В. Соціальна психологія / В. Москаленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – С. 184–210.
3. Москаленко В. В. Соціалізація особистості : монографія / В. В. Москаленко. – К.: Фенікс, 2013. – 540 с.
4. Орбан-Лембрик Л. Соціальна психологія : підруч. : [у 2 кн.] /Л. Орбан-Лембрик. – К.: Либідь, 2004. – Кн. 1. –С. 114–138, 160–172.
5. Пахомова О. Розвиток соціальності особистості як соціально-педагогічна проблема / О. Пахомова // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2003. – № 3. – С. 4–9.
6. Пенішкевич О. Соціальна педагогіка: Модульна технологія вивчення навчального курсу : [навч. посібн.] / О. Пенішкевич, Л. Тимчук. – Чернівці : Рута, 2007. –С. 44–53.

Хід практичного заняття:

Вступне слово (10 хв).

Повідомлення теми та мети заняття. Поділ групи на команди та прийняття спільних правил роботи груп.

Наприклад: (чесність, командність, порядність, повага один до одного, правило піднятої руки)

Обирається суддя. Роль судді, в тому що вона спостерігає за чесністю команд і за правильністю виконання. Команда яка виконує завдання першою отримує на 1 бал більше, всього максимальна кількість балів за перше завдання 3 бали (кожне визначення 1 бал і за швидкість 1 бал).

Завдання 1 «Естафета» (20 хв.)

Необхідно на швидкість зібрати визначення. Та команда яка швидше впорається підіймає зелену картку. Команду зупиняють роботу. Суддя стежить за процесом. Та команда яка підняла картку читає визначення, якщо допущена помилка інша команда підіймає червону картку.

Соціалізація – / це процес поступового входження індивіда / до соціального середовища, / взаємодія / з ним / і як / результат набуття норм / та якостей / притаманних цьому середовищу./ (швидко / особистість / соціальна педагогіка / зміст / наука).

Агенти соціалізації – / це люди / та установи, / діючі соціальні суб'єкти, / за допомогою яких / людина соціалізується / завдяки процесам навчання, / комунікації, / прилучення до культури.(Ступінь її участі в цих змінах / визначають темпи / соціалізації)

Завдання 2 «Закінчи речення» (15 хв.)

Необхідно правильно закінчити речення. Яка команда перша підіймає зелену картку, та і відповідає в разі допущення ними помилки відповідає інша команда. За кожну правильну відповідь бал.

Людина в процесі соціалізації проходить наступні етапи:

дитинство (від народження до 1 року),

раннє дитинство (1-3 роки),

дошкільне дитинство (3-6 років),

молодший шкільний вік (6-10 років),

молодший підлітковий (10-12 років),

старший підлітковий (12-14 років),

рання юність (15-17 років),

юність (18-23 року),

молодість (23-30 років),

рання зрілість (30-40 років),

пізня зрілість (40- 55 років),

похилий вік (55-65 років),

старість (65-75 років),

долгожителство (понад 75 років).

Завдання 3 «Диктант» (20 хв.)

Прослухайте текст та самостійно проаналізуйте його, при наступному прослухуванні якщо інформація вірна плескаєте в долоні, якщо не правильно тиша.

В педагогіку термін «соціалізація» прийшов з політекономіки, де його початковим значенням було «усуспільнення» сільськогосподарських угідь. Автором терміна «соціалізація» по відношенню до людини, вочевидь, є американський соціолог (Ф.Г.Гіддінгс), який в 1887 р в книзі «Теорія соціалізації» вжив його в значенні, близькому до сучасного – «розвиток соціальної природи або характеру індивіда, підготовка людського матеріалу до соціального життя».

До становлення теорії соціалізації в якості самостійної галузі, дослідження йшли в рамках інших, традиційних проблем людинознавства

(про виховання, про формування і розвиток особистості й суспільства, про міжпоколінний обмін культурою та ін.). З появою в науковому побуті поняття «соціалізація» відбулася переорієнтація цих робіт у (нове) русло, і до середини ХХ ст. соціалізація перетворилася в самостійну міждисциплінарну галузь досліджень. Сьогодні проблему соціалізації або її окремі аспекти вивчають філософи, етнографи, соціологи, психологи, кримінологи, представники інших наук.

Необхідно відзначити, що майже до 60-х рр., говорячи про соціалізацію, майже всі вчені мали на увазі розвиток людини в дитинстві, отрочстві та юності. Лише в останні десятиліття дитинство перестало бути єдиним фокусом інтересу дослідників, а вивчення соціалізації поширилося на дорослість і, навіть, старість.

Аналіз чисельних концепцій соціалізації показує, що всі вони так чи інакше тяжіють до одного з двох підходів, розбіжних між собою в розумінні ролі самої людини в процесі соціалізації (хоча, звичайно ж, такий поділ, поперше, вельми умовний, а по-друге, досить не розкриває його суті).

Перший підхід стверджує або припускає пасивну позицію людини в процесі соціалізації, а саму соціалізацію визначає як процес адаптації до суспільства, яке формує кожного свого члена відповідно до притаманної йому культури. Цей підхід може бути названий суб'єкт-об'єктним (суспільство - суб'єкт впливу, а людина - його об'єкт). В основі цього підходу стояли французький вчений Еміль Дюркгейм і американський – (Талкот Парсонс)

Прихильники другого підходу виходять з того, що людина активно бере участь в процесі соціалізації, і не тільки адаптується до суспільства, але й впливає на свої життєві обставини і на себе самого. Цей підхід можна визначити як суб'єкт-суб'єктний. Засновниками такого підходу можна вважати американців Чарльза Кулі та Джорджа Герберта Міда.

Підбивання підсумків заняття підрахунок та оголошення балів (5 хв).

Тема: Людина в процесі соціалізації

Мета: навчитися розрізняти та структурувати основні поняття вміти застосовувати їх на практиці, розвиток комунікативних компетенцій.

План:

1. Людина у процесі соціалізації.
2. Людина – жертва несприятливих умов соціалізації.
3. Людина як жертва соціалізації.

Ключові поняття та терміни: соціалізація, соціалізованість, конформіст, дисидент, девіація, суб'єкт, об'єкт.

Література:

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О.В. Безпалько – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с. – ISBN 978-966-364-837-8.
2. Соціальна педагогіка: теорія і технологія: Підручник / За ред. І.Д. Зверєвої. – К., 2006.
3. Соціальна педагогіка: теорія і технологія: Підручник / За ред. А. Й. Капської. – К., 2006.

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Питання для обговорення (15 хв).

Проаналізуйте концепції американських вчених Ч.Х. Кулі, У.И. Томаса і Ф. Знанецкого, Дж. Г. Міда. Чарльз Кулі, автор теорії «дзеркального Я» і теорії малих груп.

Завдання 2. Скласти порівняльну таблицю (20 хв).

Складіть порівняльну таблицю трьох груп завдань, які вирішує людина на кожному віковому етапі або етапі соціалізації: природно-культурні, соціально-культурні та соціально-психологічні.

етапи соціалізації	природно-культурні	соціально-культурні	соціально-психологічні.	типові небезпеки

Заняття 3. Скласти автопортрет конформіста та дисидента (20 хв).

Усно проаналізувати відмінності та схожість цих особистостей (робота в групах).

Студенти діляться на групи і протягом 10 хвилин обговорюють ознаки, за якими можна розпізнати людину-конформіста та людину-дисидента, що і оформляють на ватмані протягом 5 хв. Потім представники від груп виступають, називаючи виділені ними ознаки, що веде в кінці до підбиття підсумку 5 хв.

Заняття 4. Перерахувати і обґрунтувати в яких художніх творах охарактеризовані жертви соціалізації (робота в групах)(20 хв).

Підсумовування заняття (5 хв).

Змістовий модуль 2. Фактори соціалізації

Практичне заняття №3

Тема: Вплив мегафакторів на соціалізацію людини.

Мета: оволодіти знаннями з теми вплив мегафакторів на соціалізацію людини, навчитися розрізняти та структурувати основні поняття, розвинути критичне мислення, виховання усвідомленого ставлення до людських ресурсів, розвиток професійної та особистісної компетентності.

Перебіг заняття:

План:

1. Космос.
2. Планета. Світ.

Ключові поняття та терміни: космос, планета, світ, атмосфера, екологія.

Література:

1. Москаленко В.В. Соціалізація особистості: монографія / В. Москаленко. –К.: Фенікс, 2013 – 540 с.
2. Соціалізація особистості. Підручник для студентів. Режим доступу [https://stud.com.ua/5422/psihologiya/sotsializatsiya_osobistosti/]
3. Основи екології та екологічного права: навчальний посібник / Юрій Бойчук [та ін.] ; ред.: Юрій Бойчук, Михайло Шульга; М-во освіти і науки України. - 2-е вид., випр. і доп. - Суми: Університетська книга, 2014. – 367
4. Екологія людини: навчальний посібник / Марія Гончаренко, Юрій Бойчук; ред. Н. В. Кочубей; М-во освіти і науки України. - 2-ге вид., виправл. і доп. - Суми: Університетська книга, 2014. – 390
5. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. Вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с. – 208 с.

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Перегляд відеофільму «Тяємниці місяця» від студії National Geographic» (50 хв).

1. Перегляньте та проаналізуйте [фрагмент відеофільму «Тяємниці місяця» \(0:04-1:19\)](#) та дайте відповідь на запитання: Якою була б земля без свого супутника Місяця?
2. Перегляньте [фрагмент відеофільму «Тяємниці місяця» \(2:02-3:34\)](#) та охарактеризуйте дві теорії, що до появи Місяця та висловіть свою думку.
3. Перегляньте [фрагмент відеофільму «Тяємниці місяця» \(4:02-10:28\)](#) та опишіть як саме відбулось зіткнення двох планет, та як це вплинуло на них. Також, дайте відповідь на запитання, яке значення для Місяця мало зіткнення двох планет?

4. Перегляньте та проаналізуйте [фрагмент відеофільму «Темні місяці» \(10:30-14:30\)](#) та дайте відповідь на запитання: Чому Місяць віддаляється від Землі?
5. Перегляньте та проаналізуйте [фрагмент відеофільму «Темні місяці» \(14:30 – 26:20\)](#) та дайте відповідь на запитання: Перерахуйте наслідки для планети Землі та її жителів, які спричинені віддалення від планети її супутника Місяць?
6. Перегляньте та проаналізуйте [фрагмент відеофільму «Темні місяці» \(26:25 – 31:58\)](#) та дайте відповідь на запитання: Як з часом змінюється гравітація Місяця по відношенню до Землі і які це має наслідки для планети? Яку саме роль відіграла гравітація у зародженні життя на Землі?
7. Перегляньте та проаналізуйте [фрагмент відеофільму «Темні місяці» \(32:05 – 36:03\)](#) та дайте відповідь на запитання: Як саме на поведінку людей та тварин впливає місячний цикл? Які наукові відкриття зроблені в цьому напрямі?
8. Перегляньте та проаналізуйте [фрагмент відеофільму «Темні місяці» \(35:57 – 46:08\)](#) та дайте відповідь на запитання: Як змінюється гравітація Місяця під час місячного циклу? Який вплив для Землі та його мешканців має сонячне затемнення?

Підсумовування заняття (10 хв).

Семінарське заняття №2

Тема: Мегафактори соціалізації: космос, планета, світ

Мета: Розкрити роль мегафакторів соціалізації, охарактеризувати особливості процесу становлення особистості під впливом космосу, планети, світу

Хід семінарського заняття:

План:

1. Погляди науковців на Космос крізь призму його впливу на життєдіяльність людей.
2. Визначення понять «планета» і «світ».
3. Глобальні планетарно-світові процеси і проблеми.
4. Принцип природовідповідності виховання.
5. Вчення академіка В.І. Вернадського про ноосферу.

Ключові поняття та терміни: космос, планета, світ, атмосфера, екологія.

Література:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навч. посібник / О. В. Безпалько. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
2. Основи соціалізації особистості : навч. посіб / О.М. Любарська. – 2-ге вид, переробл і доповн. – К.: Ленвіт, 2012. – 238 с.
3. Екологія людини: навчальний посібник / Марія Гончаренко, Юрій Бойчук; ред. Н. В. Кочубей; М-во освіти і науки України. - 2-ге вид., виправл. і доп. - Суми: Університетська книга, 2014. – 390

Хід семінарського заняття:

Завдання 1. Заповнити таблицю(5 хв).

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Планета	
Світ	
Космос	
Екологія	

Завдання 2. Підберіть вислови відомих громадських та політичних, наукових діячів про специфіку соціалізації особистості під впливом мегафакторів соціалізації (15 хв).

Завдання 3.Зробити мультимедійні презентації про глобальні проблеми людства (20 хв).

Завдання 4. Ознайомтесь з передовим досвідом різних країн, щодо зменшення негативних впливів діяльності людини на планету (15 хв).

Підсумовування заняття (5 хв).

Семінарське заняття №3

Мета: Макрофактори соціалізації особистості.

Мета: Розкрити роль макрофакторів соціалізації, охарактеризувати особливості процесу становлення особистості під впливом етносу, країни, держави, суспільства.

Перебіг заняття:

План:

1. Етнос як фактор соціалізації. Вітальні особливості соціалізації. Менталітет і виховання.
2. Характеристика сутності понять «країна», «держава».
2. Етнічно-культурні особливості соціалізації.
3. Суспільство в контексті макрофакторів.

Ключові поняття та терміни: країна, етнос, нація, менталітет, етнокультурні, суспільство, держава, геопозиція, клімат, рельєф.

Література:

1. Основи соціалізації особистості. Режим доступу [https://studfile.net/preview/5644661/].
2. Москаленко В.В. Соціалізація особистості: монографія / В. Москаленко. –К.: Фенікс, 2013 – 540 с.
3. Соціалізація особистості. Підручник для студентів. Режим доступу [https://stud.com.ua/5422/psihologiya/sotsializatsiya_osobistosti]/

Хід семінарського заняття:

Завдання 1. Заповнити таблицю(5 хв).

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Країна	
Етнос	
Держави	
Суспільства	

Завдання 2.Зробити мультимедійні презентації «Народні танці різних країн світу» (30 хв).

Завдання 3. Проаналізуйте відомі вам етнічні стереотипи та їхній вплив на соціалізацію людини (15 хв).

Завдання 4. Охарактеризуйте проблеми соціалізації в сучасному українському суспільстві у зв'язку зі змінами, які відбуваються в ньому (15 хв).

Підсумовування заняття (5 хв).

Практичне заняття №4

Тема: Становлення особистості під впливом макрофакторів соціалізації.

Мета: Розкрити роль макрофакторів соціалізації, охарактеризувати особливості процесу становлення особистості під впливом етносу, країни, держави, суспільства.

Перебіг заняття:

План:

1. Суспільство як структура способів соціального регулювання життєдіяльності людей та засвоєння ними соціального досвіду.
2. Соціальна структура суспільства.
3. Держава як макрофактор соціалізації.
4. Країна в аспекті макрофактора соціалізації особистості.
5. Суспільство в контексті макрофакторів.
6. Держава як чинник соціалізації.

Ключові поняття та терміни: етнос, країна, держава, менталітет, виховання, соціальна структура суспільства, інститути соціалізації

Література:

1. Воропай О. Звичаї нашого народу / О. Воропай. – К. : Оберіг, 1993. – 598 с.
2. Ентоні Д. Національна ідентичність / Д. Ентоні. – К. : Основи, 1995. – 223 с.
3. Коваль Л., Зверева І., Хлебик С. Соціальна педагогіка / Л. Коваль, І. Зверева, С. Хлебик. – К. : ІЗМН, 1997. – С. 132–142.
4. Курляк І. Соціальна педагогіка / І. Курляк. – Львів, 2003. – 112 с.
5. Лавриченко Н. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы / Н.Лавриченко. – К. : ВІРА ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.
6. Лукашевич М. Соціалізація. Виховні механізми і технології : навч.-методич. посібн. / М. Лукашевич. – К. : ІЗМН, 1998. – С. 3–31, 73–108.
7. Мацейків Т. Українські народні традиції виховання дітей і молоді / Т. Мацейків // Людина і світ. – 1995. – Вересень. – С. 26–36.
8. Москаленко В. Екологічна соціалізація особистості / В. Москаленко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 8. – С. 1–10.
9. Москаленко В. Соціальна психологія / В. Москаленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – С. 184–210.

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Гра «Безлюдний острів» (45 хв).

Викладач. Уявіть собі, що вся наша група опинилася на великому океанському кораблі, що здійснює рейс через Атлантику. Подорож була

приємною і цікавою. Однак в тропічних широтах корабель потрапив у шторм страхітливої сили. Наше становище було обтяжене ще тим, що в трюмі спалахнула пожежа, миттєво поширився по всьому судну. На щастя, зі шлюпками проблем на кораблі не було, але волею долі половина членів нашої групи виявилася в одній, а половина - в іншій шлюпці.

Поділити групу можна різними способами. Наприклад, так. Ведучий швидко командує: «Встаньте ті, хто відразу почне рятувальні роботи!». Перші двоє, хто схопився зі свого місця, оголошуються керівниками рятувальних робіт. Кожному з них пропонується вибрати одного учасника, якого він візьме в свою шлюпку. Потім обрані учасники по черзі вибирають наступних і так далі до тих пір, поки група не виявиться поділеною на дві частини. Якщо учасників непарна кількість, то виникне ситуація, коли хтось один залишиться незатребуваним. (Ця процедура має соціометричний характер.) «Незатребуваний» учасник може відчувати себе дуже дискомфортно.

Тому ведучий повинен звернути ситуацію в позитивну, наприклад, запропонувати лідерам двох груп посперечатися про право на цього останнього учасника: вимовити короткий монолог, в якому довести, що в силу таких-то умінь та навичок ця людина необхідний саме в його шлюпці. Після цього учасник сам вибирає для себе команду. Учасники обох команд утворюють два окремих кола.

Ведучий. Штормові хвилі розкидали шлюпки і забрали їх у різні боки від місця аварії корабля. Ще добу не припинявся ураган, а коли він нарешті затих, змучені люди на обох шлюпках побачили на горизонті землю. Зрадувані, вони кинулися до берега, не підозрюючи про дві речі: по-перше, про те, що перед ними не материк, а острова, і, по-друге, про приховані під водою рифах. Обидві шлюпки розлетілися на друзки від удару об каміння рифи, але до берега вже можна було дістатися вплав. Через деякий час і та і інша команда ступили на твердий ґрунт незаселених островів.

На жаль, різних! Так сталося, що ви опинилися в невідомому для вас місці, втративши плавальні засоби і не маючи нічого, крім того, що в даний момент знаходиться в ваших кишенях. Вам дається п'ятнадцять хвилин, щоб вирішити, що робити в такій ситуації і як ви проведете на цих островах найближчу добу. Розміри острова, ландшафт, клімат, рослинний і тваринний світ та інші обставини ви можете задати самі.

Учасники починають обговорювати ситуацію. Ведучому слід звернути увагу на те, як організовується дискусія, хто нею керує, чи слухають люди один одного. Через п'ятнадцять хвилин представники кожної команди повідомляють про результати обговорення. На цьому етапі, як правило, повідомлення не відрізняються різноманітністю: острова покриті тропічними лісами, клімат м'який, небезпечних хижаків немає, зате є кози, є вода і повно фруктів. «Робінзони» активно вивчають свої острови і старанно подають сигнали рятувальникам.

Ведучий. Ну що ж, ваші острови виявилися вельми комфортними. Однак день проходить за днем, а на морському горизонті не видно жодного

корабля і в небі не народжуються ні літак, ні вертоліт. І ви починаєте здогадуватися, що острови опинилися віддаленими від жвавих морських і повітряних шляхів і, може статися, рятувальники вже припинили пошуки пасажирів корабля, вважаючи їх загиблими. Проїшов місяць. Схоже, перебування на острові може затягнутися і опинитися набагато довшим, ніж ви припускали. Треба якось облаштуватися. Отже, що ж ви робите? Обговорення!

Якось облаштуватися. Отже, що ж ви робите? Обговорення! Після повідомлень кожної групи про своє життя-буття на острові ведучий може поставити такі питання: Як ви будете стосунки один з одним? Чи є у вас ватажок, лідер? Хто він? Яким чином ви вирішуєте найбільш складні питання вашого життя? Як відбувається розподіл праці, обов'язків? Хто за що відповідає? І т.д.

Фактично учасники груп починають проєктувати новий пристрій світу, створювати його за тими законами, які вони вважають правильними і необхідними.

Ведучий. Отже, ви цілком обжилися на острові, налагодили свій побут. А тим часом пройшло два роки ... І одного разу хвилі прибою винесли на берег остов невеликої яхти. Ймовірно, вона постраждала під час шторму, тому що виявилася розбита настільки, що відновленню не підлягала. Однак в ній дивом зберігся відсік, де лежали теслярські інструменти - сокири, пилки, цвяхи та інше, а крім того, ви виявили на яхті порожню пляшку. Остання знахідка, зрозуміло, породила у вас ідею відправити лист, довіривши його хвилям, і повідомити людям про те, що ви живі і здорові. Будь ласка, напишіть лист, який ви покладете в цю пляшку. Нагадую про всяк випадок, що координат свого острова ви не знаєте.

Учасники дружно складають листи, часто виявляючи винахідливість у способах опису місця розташування свого острова і з гумором розповідаючи про своє життя. Листи зачитуються вголос.

Ведучий. Лист відправлено. Але ж тепер у вас з'явилися теслярські інструменти. Що ви з ними будете робити? Скористаєтеся цим подарунком долі?

Порадившись, команди, як правило, вирішують будувати пліт і на ньому спробувати дістатися до материка. З цього моменту сценарії подій на двох островах можуть істотно відрізнятись. Наприклад, частина якоїсь команди може зважитися відправитися в ризиковану плавання на плоту, а частина може стати проти цієї ідеї. Ведучий пропонує учасникам якимось чином розв'язувати цю проблему. Якщо «мореплавці» все-таки наполягають і готові піти від основної маси, ведучий просить їх відсісти осторонь від кола («ви в дорозі»). В іншій команді, можливо, такого розколу не відбувається, і вони єдині в своєму рішенні - плисти або НЕ плисти.

Якщо на островах хтось залишився, ведучий дає нову вступну: Через деякий час дуже далеко на горизонті ви побачили силует великого корабля. Але він пройшов повз і люди з нього не помітили подаються вами відчайдушних сигналів. Через добу до берега прибило маленький одномісний

катер. Він був абсолютно новенький, з повним баком бензину. Мабуть, його випадково упустили з борта проходив раніше корабля, а може бути, його змило хвилею. Так чи інакше, у вас з'явився ще один шанс. Скористаєтеся ви їм і як?

Якщо на островах хтось залишився, ведучий дає нову вступну: Через деякий час дуже далеко на горизонті ви побачили силует великого корабля. Але він пройшов повз і люди з нього не помітили подаються вами відчайдушних сигналів. Через добу до берега прибило маленький одномісний катер. Він був абсолютно новенький, з повним баком бензину. Мабуть, його випадково упустили з борта проходив раніше корабля, а може бути, його змило хвилею. Так чи інакше, у вас з'явився ще один шанс. Скористаєтеся ви їм і як?

Це один з найцікавіших моментів в грі. Учасники швидко приходять до думки, що відправитися на пошуки землі на маленькому одномісному катері - заняття дуже ризикована. Адже якщо бензин закінчиться раніше, ніж зустрінеться земля, сміливець-одинак змушений буде дрейфувати по безкрайньому океану, поки не помре від голоду і спраги. Хто зважиться на це?

З цього моменту практично завжди виникає необхідність різних інструкцій для жителів кожного з островів. Досвідчений ведучий може придумати власні ходи. Кілька можливих варіантів (при будь-якому з них учасники обов'язково повинні прийняти якесь певне рішення).

1) Якщо хтось поплив на плоту.

Ви не встигли відійти від острова на занадто велику відстань, як побачили, що рухається прямо до вас судно. Ваші крики були почуті, і не минуло й кількох хвилин, як ви вже були підняті на борт. Радість переповнювала вас, ви розповідали капітану про роки, проведені на острові, просили його змінити маршрут, щоб забрати з острова ваших товаришів. Капітан погодився.

Однак радість вашої віри було, на жаль, передчасною: це було судно сучасних піратів-работоргівців. Наївно вказавши шлях до острова, ви перетворили на полонених і ваших друзів. Тим часом як це буває властиво жорстоким людям, капітан піратів раптом виявив сентиментальність. Зважаючи на пережиті вами пригоди, він вирішив зробити благородний жест і залишити вас на острові, але не всіх: двох - за вашим вибором - він забере з собою, щоб продати наркодільків для роботи на макових плантаціях.

Він дав вам час до ранку, а вранці ці двоє повинні з'явитися до нього на корабель. Вирішуйте, як бути в такій ситуації!

2) Якщо всі залишилися на острові.

Одного ранку ви побачили входить в бухту острова судно. Ви не повірили своїм очам: нарешті збулася ваша мрія про зустріч з людьми. Ви кинулися до берега назустріч відійшла від корабля шлюпці. Як тільки шлюпка причалила, ви кинулися до моряків і стали розповідати про свою долю, ви кинулися до моряків і стали розповідати про свою долю ...

Далі події подібні.

Знову виникає ситуація драматичного вибору. Іноді з'являються добровольці, готові пожертвувати собою для порятунку інших - часто це пов'язано з їх впевненістю, що вони зможуть втекти з полону. Буває, що учасники вирішують здатися піратам разом. Можливий і варіант, коли учасники приходять до думки вступити з піратами в бій.

Ведучий, зрозуміло, не втручається і не коментує те, що відбувається, однак йому доведеться придумувати подальші сюжетні ходи.

1) Якщо всі учасники групи стають бранцями піратів.

Капітан замкнув вас в трюмі, і судно вирушило в море. Не минуло й двох діб, як по суєті й криків нагорі ви зрозуміли: щось сталося. Загриміли постріли. Піратське судно наздоганяли поліцейний катера. Не знаючи про те, що у піратів є бранці, поліціянти відкрили вогонь з гармат і кулеметів.

У трюмі спалахнула пожежа, але, на ваше щастя, в результаті попадання снаряда утворилася пробоїна в стелі. Через вузький отвір можна по черзі вилізти на палубу. Але вогонь палає щосили. Не можна сказати, чи всі встигнуть вибратися з палаючого приміщення. Той, хто виявиться першим, напевно спасеться, а чим далі від початку черги, тим менше шансів врятуватися. Вирішуйте, як ви будете вибиратися, в якому порядку?

2) В разі, якщо знаходяться двоє, яких віддають піратам, або якщо учасники вирішують вступити з піратами в сутичку (варіант - сховатися в затишному куточку острова), то основні події розгортаються на острові.

Ви сховалися від ворогів в печері. Але от невдача: саме в цей момент раптово прокинувся давно спав вулкан. Що почалося виверження супроводжувалося потужними підземними поштовхами, від яких почали руйнуватися склепіння печери.

Камінням майже завалило вхід - залишилося тільки зовсім невеликий отвір, в яке ледь можна протиснутися. Будь-якої хвилини стелю печери обвалиться і все можуть загинути. Той, хто виявиться першим, напевно спасеться, а чим далі від початку черги, тим менше шансів врятуватися. Вирішуйте, як ви будете вибиратися, в якому порядку?

Цілком очевидно схожість ситуацій, що виникають, які задають простір для вибору - соціометрического і морального.

Те, як поведуть себе учасники групи, багато в чому відобразить систему відносин, що виникли між ними, і ясно висвітлить багато життєві цінності й орієнтації людей. Після закінчення гри слід особливо докладно обговорити почуття і думки хлопців саме в цей момент, всі висловлені пропозиції й ті критерії, на які вони спиралися при виборі своєї поведінки.

Ця ситуація є кульмінаційною. Після неї треба переходити до останнього етапу гри, яку необхідно завершити обов'язково мажорно. Ведучий. Вам всім вдалося вибратися на палубу (з печери). І ви відразу побачили, що наближаються до вас озброєних людей. Але лякатися вже не варто: це поліціянти зі спеціального відділу по боротьбі з наркомафією.

Над вашими головами ревів двигунами вертоліт. Ці люди з'явилися не випадково: у відкритому морі вони зустріли пліт, на якому пливли ваші друзі

(одномісний катер, на якому вирушив за допомогою N.), і дізналися про які спіткали вас поневіряння. Через кілька днів ви були вже вдома.

Ведучому важливо не забути всіх персонажів і «повернути» їх додому тим чи іншим чином.

Підсумовування заняття (15 хв).

Після привітань у зв'язку з закінченням пригод слід перейти до обговорення гри.

Чи задоволені ви пережитими пригодами? Які епізоди гри виявилися для вас найбільш цікавими? В яких ситуаціях вам було особливо важко прийняти рішення? Задовольняли вас рішення, до яких приходила група? Чому ви зважилися (не наважилися) відправитися в плавання на плоту (на одномісному катері)?

Чому це ризикнув зробити N? Що ви відчували, коли опинилися в ситуації вибору, ким пожертвувати піратам? Чи легко ви погодилися з місцем, яке вам відвели в черзі до порятунку під час пожежі (землетрусу)? Виявляли ви самі активність під час життя на острові й інших подій або воліли йти за що з'явилися лідерами? Хто був лідером? Чому? Чи було йому дано це право групою, або він сам взяв ініціативу у свої руки? І т.д.

Практичне заняття №5

Тема: Мезофактори соціалізації.

Мета: Розкрити роль мезофакторів соціалізації, охарактеризувати особливості процесу становлення особистості під впливом ЗМІ, регіону, субкультури.

Перебіг заняття:

План:

1. Вплив видів поселень на процес соціалізації особистості.
2. Субкультура як соціальне явище.
3. Молодіжна субкультура, її особливості.
4. Дитяча субкультура, її складові.

Ключові поняття та терміни: село, селище, місто, міграція, мегаполіс, засоби масової інформації, засоби масової комунікації, мережа Internet, соціальна мережа, субкультура, сленг.

Література:

1. Пенішкевич Д. І. Соціальна педагогіка: модульна технологія навч. курсу / Д. І. Пенішкевич, Л. І. Тимчук. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010.– 496 с.
2. Сейко Н. А. Соціальна педагогіка : [методичний посібник] / Н. А. Сейко. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. – 260 с.
3. Ситняківська С. М. Актуальна проблеми соціальної педагогіки (Topical Issues of Social Pedagogy) : навчально-методичний посібник / С. М. Ситняківська, Н. А. Сейко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 165 с.
4. Основи соціалізації особистості. Режим доступу [<https://studfile.net/preview/5644661/>].

Хід практичного заняття

Завдання 1. Заповнити таблицю (10 хв).

Тип соціалізації	Зміст
Регіон	
Засоби масової інформації	

Завдання 2. Письмово відповісти на запитання (15 хв).

1. Охарактеризуйте регіон свого проживання як мезофактор соціалізації.
2. Дайте порівняльний аналіз способу життя у селі та місті.
3. Позитивні та негативні можливості для формування мобільності особистості у Харкові. Варіанти здійснення нею вибору у різних сферах життєдіяльності.
4. Дослідження специфіки соціалізації у конкретному поселенні.
5. Вкажіть які субкультурні особливості у своїй роботі має враховувати соціальний педагог при роботі з особистістю яка відноситься до тієї чи іншої субкультури.
6. Перерахуйте та охарактеризуйте молодіжні субкультури які можуть негативно впливати на соціалізацію особистості.

Завдання 3. Стилїзована доповідь (30 хв).

Підготувати доповідь про одну субкультуру, при цьому дослідити життя і поведінку членів цієї субкультури, підготувати наочність (відео, презентація, текст доповіді).

Підсумовування заняття (5 хв).

Практичне заняття №6

Тема: Вплив мезофакторів на соціалізацію особистості.

Мета: Розкрити роль мезофакторів соціалізації, охарактеризувати особливості процесу становлення особистості під впливом ЗМІ, регіону, субкультури.

Перебіг заняття:

План:

1. Вплив видів поселень на процес соціалізації особистості.
2. Значення засобів масової комунікації у соціалізуючому процесі.
3. Вплив засобів масової інформації на соціалізацію особистості.
4. Засоби масової інформації як фактор соціалізації.

Ключові поняття та терміни: село, селище, місто, міграція, мегаполіс, засоби масової інформації, засоби масової комунікації, мережа Internet, соціальна мережа, субкультура, сленг.

Література:

1. Пенішкевич Д. І. Соціальна педагогіка: модульна технологія навч. курсу / Д. І. Пенішкевич, Л. І. Тимчук. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010.– 496 с.
2. Сейко Н. А. Соціальна педагогіка : [методичний посібник] / Н. А. Сейко. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. – 260 с.

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Письмово відповісти на запитання (15 хв).

1. Проаналізуйте основні мотиви спілкування дітей та молоді із засобами масової інформації. Визначте свою точку зору щодо зв'язку формування цих мотивів із соціальною ситуацією розвитку дитини.
2. Які форми спілкування з кіно та відеопродукцією мають, на Вашу думку, найнегативніші наслідки в соціалізації дитини, а які позитивно впливають на її розвиток ?
3. Охарактеризуйте тенденції впливу засобів масової інформації на життя і розвиток людини.
4. Розкрийте зміст діяльності соціального педагога у сфері соціально-культурних зв'язків і спілкування молоді із засобами масової інформації.
5. Проаналізувати вплив засобів масової інформації на формування здорового способу життя.

Завдання 3. Зробити мультимедійні презентації на одну з тем: «Засоби масової комунікації як фактор соціалізації особистості», «Функції

ЗМІ. Вплив ЗМІ на становлення особистості», «Вплив засобів масової інформації на стихійну соціалізацію» (15 хв).

Завдання 4. Напишіть есе, в якому розкрийте питання, які мезочинники соціалізації й в який спосіб вплинули на Ваше особистісне становлення (15 хв).

Завдання 5. Розкрийте позитивний і негативний вплив мультфільмів на соціалізацію дитини (10 хв).

Підсумовування заняття (5 хв).

Практичне заняття №7

Тема: Вплив мікрофакторів на соціалізацію особистості.

Мета: Розкрити роль найближчого оточення людини як факторів соціалізації, охарактеризувати особливості процесу становлення особистості під впливом родини, навчальних закладів, ровесників.

Перебіг заняття:

План:

1. Характеристики та межі мікросоціуму.
2. Сім'я – первинна ланка соціалізації.
3. Сім'я як мікрочинник соціалізації.
4. Вплив сімейного середовища на становлення особистості на різних вікових етапах.
5. Функції сім'ї.

Ключові поняття та терміни: сім'я, родина, батьківство, сусіди, мікросоціум.

Література:

1. Основи соціалізації особистості. Режим доступу [https://studfile.net/preview/5644661/].
2. Москаленко В.В. Соціалізація особистості: монографія / В. Москаленко. –К.: Фенікс, 2013 – 540 с.
3. Соціалізація особистості. Підручник для студентів. Режим доступу [https://stud.com.ua/5422/psihologiya/sotsializatsiya_osobistosti]/
4. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. Вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с. – 208с.

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Дайте відповідь на питання (3 хв).

1. Що таке свідоме батьківство?
2. Назвіть тенденції шлюбно-сімейних відносин в Україні.

Завдання 2. Заповнити таблицю (5 хв).

Стилі сімейного виховання.

Стилі сімейного виховання	Характеристика

Завдання 3. Заповнити таблицю (5 хв).

Типи сімейного виховання

Типи сімейного виховання	Характеристика

Завдання 4. Заповнити таблицю (5 хв).

Функції сім'ї.

Функції сім'ї	Характеристика функцій

Завдання 4. Підготувати бесіду для батьків на тему: «Гаджети як члени родини» (10 хв).

Завдання 5. Розробити та публічно представити соціальний проєкт для сімей (12 хв).

Завдання 6. Розробити буклети для батьків на тему: «Свідоме виховання дитини запорука щасливого її майбутнього» (15 хв).

Підведення підсумків заняття (5 хв).

Практичне заняття №8

Тема: Соціальні групи як головні інститути соціалізації

Мета: розкрити роль найближчого оточення людини як факторів соціалізації, охарактеризувати особливості процесу становлення особистості під впливом родини, навчальних закладів, ровесників.

Перебіг заняття:

План:

1. Поняття групи. Основні класифікації груп.
2. Характеристика малих соціальних груп, їх класифікація
3. Групи однолітків як компоненти мікрофактора соціалізації.
4. Сусідство і мікросоціум у процесі соціалізації.

Ключові поняття та терміни: сусіди, мікросоціум.

Література:

1. Єрмаков І. Образ школи у контексті життєтворчості особистості / І.Єрмаков // Імідж школи на порозі ХХІ ст. : у 2 ч. – К., 1998. – Ч. 1. – С. 7–25.
2. Ковбас Б. Основи родинних взаємин / Б.Ковбас, В. Костів / Родинна педагогіка : у 3 т. – 2002. – Т. 1. – С. 18–84.
3. Лукашевич М. Соціалізація. Виховні механізми і технології : навч.-методич. посібн. / М. Лукашевич. – К. : ІЗМН, 1998. –С. 55–82.
4. Орбан-Лембрик Л. Соціальна психологія : підруч. : [у 2 кн.] / Л. Орбан-Лембрик. – К.: Либідь, 2004. – Кн. 1. –С. 160–170.
5. Пенішкевич О. Соціальна педагогіка: Модульна технологія вивчення навчального курсу : [навч. посібн.] / О. Пенішкевич, Л. Тимчук. – Чернівці : Рута, 2007. –С. 44–53.

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Дайте відповідь на питання (3 хв).

1. Дати визначення поняття «групи».
2. Дати характеристику соціалізуючим функціям групи однолітків.

Завдання 2. Розробити методичні рекомендації для соціальних педагогів в школі щодо роботи з класними колективами (20 хв).

Завдання 3. Розробити форми і методи роботи з різними класними колективами (17 зв).

Завдання 4:Зробити мультимедійні презентації на тему: «Моральні цінності сучасної молоді» (15 хв).

Підсумовування заняття (5 хв).

Змістовий модуль 3. Виховання у контексті соціалізації

Практичне заняття №9

Тема: Місце і роль релігійних організацій та релігійного виховання в житті людини.

Мета: Розкрити роль релігійних організацій як факторів соціалізації, охарактеризувати особливості процесу релігійного виховання в різних країнах світу.

Перебіг заняття:

План:

1. Релігійне виховання
2. Функції релігійних організацій

Ключові поняття та терміни: релігія, віра, теологія.

Література:

1. Москаленко В. Соціальна психологія /В.Москаленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – С. 184–210.

3. Орбан-Лембрик Л. Соціальна психологія : підруч. : [у 2 кн.] / Л. Орбан-Лембрик. – К.: Либідь, 2004. – Кн. 1. –С. 160–170.

4. Пенішкевич О. Соціальна педагогіка: Модульна технологія вивчення навчального курсу : [навч. посібн.] / О. Пенішкевич, Л. Тимчук. – Чернівці : Рута, 2007. –С. 44–53.

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Дайте відповідь на питання (5 хв).

1. Які функції виконують релігійні організації у процесі соціалізації?
2. Який вплив релігійних організацій на соціалізацію особистості?
3. Розкрийте позитивний і негативний вплив для соціалізації особистості має релігійне виховання.

Завдання 2. Проаналізуйте ситуацію (13 хв).

Справа «Grzelak проти Польщі»

Подружжя Гжелак, які вважали себе агностиками (послідовники ідеї про неможливість пізнання істини в питаннях існування бога чи вічного життя), не бажали, щоб їхній син відвідував в школі уроки релігії. Попри їх бажання, ні в одній зі шкіл, в яких їхній син вчився, йому не було запропоновано альтернативних занять з етики. Заявники скаржилися Суду на те, що школи не організували уроків етики для сина, що за відмову відвідувати уроки релігії той піддався утискам, і що в графі «релігія / етика» його шкільного атестата була відсутня оцінка.

Встановіть, про втручання у яке право згідно ЄКПЛ скаржилися заявники (СТАТТЯ 14 Заборона дискримінації).

Завдання 3: Ознайомтеся з описом заяви до ЄСПЛ (13 хв).

Справа «Dojan та інші проти Німеччини»

П'ять подружніх пар скаржилися на те, що їм було відмовлено у звільненні їхніх дітей від обов'язкових уроків статевого виховання і деяких

інших шкільних занять. Заявники стверджували, що їхнє право на виховання дітей відповідно до своїх переконань піддалося надмірним обмеженням.

Поміркуйте, з приводу порушення якого права зверталися скаржники (СТАТТЯ 9 Свобода думки, совісті і релігії).

Завдання 4. Стилїзована доповідь (24 хв).

Підготувати доповідь про одну з релігійних організацій, при цьому дослідити життя і поведінку членів цієї релігійної організації, підготувати наочність (відео, презентація, текст доповіді).

Підсумовування заняття (5 хв).

Практичне заняття №10

Тема: Вплив релігійних організацій та релігійного виховання на соціалізацію особистості.

Мета: Розкрити роль релігійних організацій як факторів соціалізації, охарактеризувати особливості процесу релігійного виховання в різних країнах світу.

Перебіг заняття:

План:

1. Релігійне виховання
2. Функції релігійних організацій

Ключові поняття та терміни: релігія, віра, теологія.

Література:

1. Москаленко В. Соціальна психологія /В.Москаленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – С. 184–210.
3. Орбан-Лембрик Л. Соціальна психологія : підруч. : [у 2 кн.] / Л. Орбан-Лембрик. – К.: Либідь, 2004. – Кн. 1. –С. 160–170.
4. Пенішкевич О. Соціальна педагогіка: Модульна технологія вивчення навчального курсу : [навч. посібн.] / О. Пенішкевич, Л. Тимчук. – Чернівці : Рута, 2007. –С. 44–53.

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Дайте відповідь на питання (10 хв).

1. Чи можна вважати що діти які приналежать до якоїсь релігійної організації частіше стають жертвами боулінгу?
2. Підтвердіть чи спростуйте думку про те що всі релігійні організації обмежують права та свободи дітей.
3. Назвіть релігійні організації які можуть бути негативно впливати на особистість та її соціальну поведінку.

Завдання 2.

Розробити методичні рекомендації для класних керівників щодо роботи з класним колективом члени якого є приналежними до різних релігійних конфесій (20 хв).

Завдання 3. Розробити форми і методи роботи щодо профілактики релігійної дискримінації в класних колективах (20 хв).

Підсумовування заняття (10 хв).

Практичне заняття №11

Тема: Світські виховні організації та соціальне виховання.

Мета: Розкрити роль світських виховних організацій та соціальне виховання як факторів соціалізації.

Перебіг заняття:

План:

1. Вплив «виховних організацій» на соціалізацію особистості.
2. Функції виховних організацій
3. Соціальне виховання

Ключові поняття та терміни: виховна організація, виховання, колектив, соціальне виховання.

Література:

1. Гущина Т. Соціалізація та соціальна зрілість особистості / Т. Гущина // Вісник НТУУ. – 2002. – Вип. 2. – С. 95–99.
2. Коваль Л. Соціальна педагогіка / Л. Коваль, І. Зверева, С. Хлебик. – К. : ІЗМН, 1997. – С. 132–142.
3. Курляк І. Соціальна педагогіка / І. Курляк. – Львів, 2003. – 112 с.
4. Лавриченко Н. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы / Н. Лавриченко. – К.: ВІРА ІНСАЙТ, 2000. – С. 340–412.
5. Москаленко В. Соціальна психологія / В. Москаленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
6. Соціальна педагогіка : підручник / [за ред. А. Капської]. – Київ : Центр навч. л-ри, 2003. – 256 с.

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Розкрийте поняття (16 хв).

- Виховання –
- Виховні організації –
- Соціальний досвід –
- Індивідуальна допомога –
- Соціальне виховання –
- Соціальне середовще –
- Соціум –

Завдання 2. Дайте письмову відповідь на запитання (20 хв).

1. Назвіть основні завдання соціального виховання.
2. Які виховні державні організації ви знаєте?
3. Охарактеризуйте виховні недержавні організації.
4. Охарактеризуйте принцип входження людини в виховну організацію.
5. Охарактеризуйте організації раннього розвитку Ви знаєте? Опишіть їх та вкажіть їх вплив на становлення особистості.

Завдання 3.Зробити мультимедійні презентації на одну з тем: «Основні функції виховних організацій в процесі соціалізації», «Особливості соціальне виховання в різних країнах світу», «Значення колективу в житті особистості» (20 хв).

Підсумовування заняття (4 хв).

Практичне заняття №12

Тема: Світські виховні організації та соціальне виховання.

Мета: Розкрити роль світських виховних організацій та соціальне виховання як факторів соціалізації.

Перебіг заняття:

План:

1. Вплив «виховних організацій» на соціалізацію особистості.
2. Функції виховних організацій.
3. Соціальне виховання.

Ключові поняття та терміни: виховна організація, виховання, колектив, соціальне виховання.

Література:

1. Гущина Т. Соціалізація та соціальна зрілість особистості / Т. Гущина // Вісник НТУУ. – 2002. – Вип. 2. – С. 95–99.
2. Коваль Л. Соціальна педагогіка / Л. Коваль, І. Зверева, С. Хлеб'юк. – К. : ІЗМН, 1997. – С. 132–142.
3. Курляк І. Соціальна педагогіка / І. Курляк. – Львів, 2003. – 112 с.
4. Лавриченко Н. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы / Н. Лавриченко. – К.: ВІРА ІНСАЙТ, 2000. – С. 340–412.
5. Москаленко В. Соціальна психологія / В. Москаленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
6. Соціальна педагогіка : підручник / [за ред. А. Капської]. – Київ : Центр навч. л-ри, 2003. – 256 с.

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Перегляд французького документального фільму «Малюки». Режисер Тома Бальмес (55 хв).

Перегляньте та проаналізуйте фрагмент документального фільму «Малюки» (0:00-10:37) та дайте відповідь на запитання:

Як в різних країнах світу готуються до пологів і як відбуваються самі пологи? Зазначте як це впливає на дитину? Охарактеризуйте перші дні життя в різних країнах як це впливає на соціалізацію дитини? Який соціальний досвід засвоює дитина в перші дні свого життя? Роль батька в житті вагітної жінки та під час пологів? Як вона змінюється чи не змінюється під час піклування про дитину?

Перегляньте та проаналізуйте фрагмент документального фільму «Малюки» (10:40-23:31) та дайте відповідь на запитання: Проаналізуйте етнопедагогіку щодо братських відносин та піклування старших дітей про молодших. Розкажіть про відносини дітей до свійських тварин та реакцію суспільства в цілому на свійських тварин. Опишіть як саме з часом змінюється роль батька в житті дітей. Як інші члени сім'ї приймають участь в житті дитини та її матері.

Перегляньте та проаналізуйте фрагмент документального фільму «Малюки» (23:32-55:00) та дайте відповідь на запитання:

Проаналізуйте місце виховних організацій в житті дітей різних країн. З якого віку головні герої залучаються в ці організації? Охарактеризуйте

іграшки дітей. Що можна сказати про традиції тих країн в яких ростуть діти та як це впливає на їх становлення?

Підсумовування заняття (4 хв).

На домашнє опрацювання (1 хв):

Перегляньте та проаналізуйте фрагмент документального фільму «Малюки» (59:01-1:16) та дайте відповідь на запитання:

Місце дитячого колективу та його роль для маленьких головних героїв різних країн. Охарактеризуйте вигодовування малюків першого року життя та як це впливає соціум. Який соціальний досвід засвоюють діти першого року життя. Як змінюються моделі поведінки дітей першого року життя під впливом різних соціальних факторів. Яке місце займає ранній розвиток дитини та як батьки приділяють увагу ранньому розвитку дітей? Як саме впливає найближче оточення на відносини матері і дитини, батька і дитини. Хто з дітей перший пішов і що на це вплинуло з вашої точки зору? Зробіть порівняльний аналіз маленьких головних героїв з маленьким громадянином України.

Практичне заняття №13

Тема: Освіта і соціалізація

Мета: Розкрити роль освіти та навчання в процесі соціалізації, навчитись оперувати основними поняттями та класифікаціями.

Перебіг заняття:

План:

1. Освіта як інститут соціалізації
2. Передача досвіду в процесі навчання підростаючого покоління як збереження традицій народу.
3. Дистанційна освіта в сучасному світі.

Ключові поняття та терміни: освіта, навчання, соціальний досвід.

Література:

1. Гущина Т. Соціалізація та соціальна зрілість особистості / Т. Гущина // Вісник НТУУ. – 2002. – Вип. 2. – С. 95–99.
2. Коваль Л. Соціальна педагогіка / Л. Коваль, І. Зверева, С. Хлебик. – К. : ІЗМН, 1997. – С. 132–142.
3. Курляк І. Соціальна педагогіка / І. Курляк. – Львів, 2003. – 112 с.
4. Лавриченко Н. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы / Н. Лавриченко. – К.: ВІРА ІНСАЙТ, 2000. – С. 340–412.
5. Москаленко В. Соціальна психологія / В. Москаленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
6. Соціальна педагогіка : підручник / [за ред. А. Капської]. – Київ : Центр навч. л-ри, 2003. – 256 с.

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Розкрийте поняття (5 хв).

Освіта –

Навчання –

Завдання 2. Дайте письмові відповіді на запитання (17 хв):

1. Яким чином освіта впливає на соціалізацію особистості?
2. Чому виховання є важливим для кожного соціального суспільства?
3. Як саме впливає індивідуальна та дистанційна форма навчання на соціалізацію особистості?
4. Назвіть позитивні і негативні наслідки дистанційної освіти.
5. Сформулюйте принципи дистанційного навчання.
6. Охарактеризуйте відомі вам форми дистанційної освіти.

Завдання 3. Підготуйте доповідь на одну з тем (27 хв):

«Охарактеризуйте дошкільну освіту та її вплив на соціалізацію дитини в різних країнах світу», «Охарактеризуйте соціалізацію дитини в процесі середньої і вищої освіти в різних країнах світу», «Охарактеризуйте соціалізацію особистості в процесі здобуття вищої освіти».

Підсумовування заняття (11 хв).

Практичне заняття №14

Тема: Освіта і соціалізація

Мета: Розкрити роль освіти та навчання в процесі соціалізації, навчитись оперувати основними поняттями та класифікаціями.

Перебіг заняття:

План:

1. Самовиховання та самоосвіта особистості
2. Потенційні небезпеки і ризики процесу соціалізації під час самоосвіти та самовиховання

Ключові поняття та терміни: освіта, навчання, соціальний досвід.

Література:

1. Гущина Т. Соціалізація та соціальна зрілість особистості / Т. Гущина // Вісник НТУУ. – 2002. – Вип. 2. – С. 95–99.
2. Коваль Л. Соціальна педагогіка / Л. Коваль, І. Зверева, С. Хлебик. – К. : ІЗМН, 1997. – С. 132–142.
3. Курляк І. Соціальна педагогіка / І. Курляк. – Львів, 2003. – 112 с.
4. Лавриченко Н. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы / Н. Лавриченко. – К.: ВІРА ІНСАЙТ, 2000. – С. 340–412.
5. Москаленко В. Соціальна психологія / В. Москаленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
6. Соціальна педагогіка : підручник / [за ред. А. Капської]. – Київ : Центр навч. л-ри, 2003. – 256 с.

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Розкрийте поняття (5 хв).

Самовиховання -

Самоосвіта -

Завдання 2. Підготуйте соціальний ролик чи буклет на тему: «Самоосвіта як умова життєвого успіху особистості» (20 хв).

Завдання 3. Зробити мультимедійні презентації на тему (15 хв):

Потенційні небезпеки і ризики процесу соціалізації під час самоосвіти та самовиховання

Завдання 4. Складіть список онлайн-платформ де можливо займатись самоосвітою (10 хв).

Завдання 5. Опишіть та проаналізуйте авторську виховну систему одного з сучасників педагога-практика (5 хв)

Підсумовування заняття (5 хв).

Практичне заняття №15

Тема: Складові успішної соціалізації особистості.

Мета: Розкрити особливості процесу становлення особистості.

Перебіг заняття:

План:

1. Соціалізованість як результат соціалізації особистості.
2. Показники успішної соціалізації.

3. Формування соціальної компетентності особистості.
4. Зміст соціальної компетентності у різних вікових періодах.
5. Поняття соціальної зрілості особистості.
6. Організація виховного середовища, спрямованого на створення умов для успішної соціалізації.

Ключові поняття та терміни: соціалізованість, соціальна компетентність, соціальна зрілість.

Література:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-методологічні засади : [навч.-метод. видання]. Кн. 1 / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
2. Основи соціалізації особистості : навч. посіб / О.М. Любарська. – 2-ге вид, переробл і доповн. – К.: Ленвіт, 2012. – 238 с. 2. Пенішкевич Д. І. Соціальна педагогіка: модульна технологія навч. курсу / Д. І. Пенішкевич, Л. І. Тимчук. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010.– 496 с.
3. Фрейре П. Педагогіка свободи: етика, демократія і громадянська мужність / П. Фрейре; [пер. з англ. О. Дем'янчука]. – К. : Академія, 2004. – 124 с.

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Розкрийте поняття (5 хв).

Соціалізованість –

Соціальна компетентність –

Соціальна зрілість –

Завдання 2. Дайте відповідь на питання (15 хв).

1. Розкрийте зміст соціальної компетентності у різних вікових періодах.
2. Які складові успішної соціалізації особистості?
3. Яким чином створити середовище для успішної соціалізації?
4. У чому полягає зміст сенситивності вікових періодів для розвитку особистості?

Завдання 3. Поясніть сенс висловлювання (20 хв)

Крізь призму соціалізаційних процесів поясніть сенс висловлювання Пауло Фрейре: «Зусилля педагога-гуманіста з самого початку повинні поєднуватися із зусиллями учнів задля розвитку в них критичного мислення й пошуку шляхів взаємної гуманізації. Його зусилля повинні наснажуватись глибокою вірою в людей і їхню творчу енергію. Щоб досягти цього педагог має бути партнером у своїх стосунках з ними».

У контексті питань соціалізації поясніть сенс висловлювання Жана Поля Сартра: «Коли ми говоримо, що людина відповідальна, то це не означає, що вона відповідає лише за свою індивідуальність. Вона відповідає за всіх людей... і все людство».

Завдання 4. Викладіть тези виступу на батьківських зборах з приводу важливості організації виховного середовища, спрямованого на створення умов для успішної соціалізації дитини та необхідності спільного спрямування школи та сім'ї з цього приводу (20 хв).

Підсумовування заняття (5 хв).

Практичне заняття №16

Тема: Негативна соціалізація

Мета: Розкрити небезпеки негативної соціалізації, охарактеризувати особливості процесу профілактики та попередження негативної соціалізації.

Перебіг заняття:

План:

1. Дезадаптація та реадaptaція особистості в процесі соціалізації

2. Небезпечні соціальні залежності та їх вплив на соціалізацію.
3. Складні життєві обставини в яких опинилась дитина та їх вплив на соціалізацію останньої.
4. Булінг як наслідок негативної соціалізації.
5. Девіації особистості як наслідок негативної соціалізації.

Ключові поняття та терміни: Девіація, дезадаптація, бездоглядність, реадаптація, дитина з інвалідністю, діти-сироти, складні життєві обставини, співзалежність.

Література:

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О.В. Безпалько – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с. – ISBN 978-966-364-837-8.
2. Соціальна педагогіка: теорія і технологія: Підручник / За ред. І.Д. Зверєвої. – К., 2006.
3. Теорія і методи соціальної роботи: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Т. В. Семигінної, І. І. Миговича. – К.: Академвидав, 2005. – 328 с. (Альма-матер)

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Розкрийте поняття (8 хв).

- Девіація –
- Дезадаптація –
- Ревадаптація –
- Складні життєві обставини –

Завдання 2. Відповісти на питання (15 хв).

1. Охарактеризуйте можливі наслідки сирітства.
2. Охарактеризуйте установи та організації, де виховуються діти сироти та діти позбавлені батьківського піклування.
3. Охарактеризуйте форми деструктивної поведінки.
4. Охарактеризуйте послідовність зміни порушеної поведінки.
5. *Розкрийте які психогенні чинники, не дають змоги адекватно сприймати партнера зі спілкування, оцінювати події соціально-психологічної реальності, гальмують емоційно-емпатійні та перцептивно-рефлексивні можливості особистості.*

Завдання 3.Зробити мультимедійні презентації на одну з тем (12 хв): «Девіації як аспекти розвитку тривалих форм просоціальної поведінки», «Соціальна ізоляція як негативний фактор соціального досвіду», «Складні життєві обставини в яких опинилась дитина та їх вплив на соціалізацію останньої», «Булінг як негативний фактор соціалізації»

Завдання 2. Розробити соціальну рекламу (20 хв).

Підготувати соціальний ролик та коротку доповідь про небезпечні соціальні явища та їх вплив на соціалізацію людини.

Підсумовування заняття (5 хв).

Практичне заняття №17

Тема: Допомога у розв'язанні проблем соціалізації

Мета: Розкрити проблеми соціалізації особистості, охарактеризувати специфіку особистості в яких виникають проблеми соціалізації та з'ясувати фактори які впливають на виникнення проблем соціалізації.

Перебіг заняття:

План:

1. Профілактика та попередження негативної соціалізації.
2. Подолання негативної соціалізації та її наслідків.

Ключові поняття та терміни: форми і методи роботи, соціальний педагог, соціальний фахівець, корекція, реабілітація.

Література:

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О.В. Безпалько – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с. – ISBN 978-966-364-837-8.
2. Соціальна педагогіка: теорія і технологія: Підручник / За ред. І.Д. Зверєвої. – К., 2006.
3. Теорія і методи соціальної роботи: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Т. В. Семигінної, І. І. Миговича. – К.: Академвидав, 2005. – 328 с. (Альма-матер).

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Розкрийте поняття (12 хв).

Корекція –

Реабілітація –

Соціальна травма –

Психологічна травма –

Завдання 2. Підготуйте методичні рекомендації для соціальних педагогів в школі щодо допомоги учням у розв'язання проблем пов'язаних з соціалізацією (18 хв).

Завдання 3. Вибрати одну з тем та написати розгорнуту відповідь (20 хв).- Написати форми і методи роботи щодо подолання негативної соціалізації з дітьми молодшого шкільного віку.

- Написати форми і методи роботи щодо подолання негативної соціалізації з дітьми підліткового віку.

- Написати форми і методи роботи щодо подолання негативної соціалізації з молоддю.

Завдання 4. Досліди які існують проєктивні методики на виявлення негативної соціалізації (15 хв).

Підсумовування заняття (5 хв).

Практичне заняття №18

Тема: Допомога у розв'язання проблем соціалізації.

Мета: Розкрити проблеми соціалізації особистості, охарактеризувати специфіку особистості в яких виникають проблеми соціалізації та з'ясувати фактори які впливають на виникнення проблем соціалізації.

Перебіг заняття:**План:**

1. Профілактика та попередження негативної соціалізації
2. Подолання негативної соціалізації та її наслідків

Ключові поняття та терміни: форми і методи роботи, соціальний педагог, соціальний фахівець, корекція, реабілітація.

Література:

3. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О.В. Безпалько – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с. – ISBN 978-966-364-837-8.
4. Соціальна педагогіка: теорія і технологія: Підручник / За ред. І.Д. Звереві. – К., 2006.
5. Теорія і методи соціальної роботи: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Т. В. Семігінної, І. І. Миговича. – К.: Академвидав, 2005. – 328 с. (Альма-матер)

Хід практичного заняття:

Завдання 1. Розкрийте поняття (16 хв).

Корекція –

Реабілітація –

Соціальна травма –

Психологічна травма –

Завдання 2. Написання тез доповідей на тему: «Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю які опинились в складних життєвих обставинах» (20 хв).

Завдання 3. Підготуйте методичні рекомендації для батьків в школі щодо допомоги учням у розв'язання проблем пов'язаних з соціалізацією (20 хв).

Підсумовування заняття (4 хв).

**ПИТАННЯ З КУРСУ
«ОСНОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ»,
ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК**

1. Розкрити суть процесу соціалізації.
2. Охарактеризувати суб'єкт-суб'єктні взаємини процесу соціалізації.

3. Охарактеризувати історичний розвиток соціалізації як науки з точки зору суб'єкт-суб'єктного підходу (вчення Чарльза Кулі і Джорджа Гербарта Міда та інших).

4. Охарактеризувати історичний розвиток соціалізації як науки з точки зору суб'єкт-об'єктного підходу (вчення Еміля Дюркгейма і Талкотта Парсонса та інших).

5. Назвати чинники процесу соціалізації. Дати їх коротку характеристику.

6. Охарактеризувати засоби та механізми соціалізації.

7. Охарактеризувати сфери процесу соціалізації.

8. Охарактеризувати стадії процесу соціалізації.

9. Охарактеризувати форми процесу соціалізації.

10. Розкрити сутність процесу соціалізованості як соціально-педагогічного явища.

11. Охарактеризувати співвідношення понять «соціалізація», «адаптація», «соціальне виховання», «соціальний розвиток».

12. Проаналізувати принципи соціалізуючого процесу.

13. Розкрити сутність процесу соціалізації людини в контексті його етапів.

14. Розкрити сутність біологічної адаптації.

15. Охарактеризувати основи психологічної адаптації.

16. Розкрити сутність соціальної адаптації як основи соціалізації.

17. Проаналізувати взаємозв'язок біологічної, психологічної і соціальної адаптації.

18. Охарактеризувати соціалізацію як культурно-історичний феномен.

19. Розкрити зміст процесу соціалізації.

20. Охарактеризувати соціально-педагогічні механізми соціалізації особистості. Навести приклади.

21. Визначити особливості соціалізації. Довести, що вони діють одночасно у процесі соціального розвитку особистості.

22. Окреслити особливості процесу соціалізації в сучасній Україні.

23. Проаналізувати світоглядно-філософські концепції процесу соціалізації у працях вітчизняних та закордонних дослідників.

24. Охарактеризувати закордонні погляди й концепції соціалізації людини в соціологічному аспекті.

25. Розкрити релігійні погляди на соціалізацію особистості в суспільстві з позиції католицької філософії.

26. Окреслити погляди українського філософа, богослова і педагога В. Зеньківського на явище соціалізації.

27. Охарактеризувати погляди екзистенціалістів на соціалізацію особистості.

28. Розкрити сутність концепції «нового гуманізму» у питаннях морального розвитку особистості.

29. Розкрити сутність концепції стадій розвитку особистості в дослідження Ж. Піаже.

30. Розкрити сутність концепції стадій розвитку особистості у психоаналізі.
31. Охарактеризувати сутність поглядів науковців на вікову періодизацію.
32. Розкрити сутність концепції критичних періодів і криз у розвитку особистості.
33. Розкрити трансформаційні процеси суспільства та їх вплив на соціалізацію особистості.
34. Охарактеризувати сутність когнітивної революції і проблеми соціалізації.
35. Охарактеризувати сутність конструктивістського підходу в дослідженнях соціалізації.
36. Охарактеризувати сутність проблеми дитина – суспільство в сучасних дослідженнях соціалізації особистості.
37. Розкрити сутність процесу соціалізації молодших школярів.
38. Розкрити сутність процесу соціалізації підлітків.
39. Розкрити сутність процесу соціалізації старшокласників.
40. Розкрити сутність процесу соціалізації студентської молоді.
41. Розкрити сутність процесу соціалізації у зрілому віці.
42. Охарактеризувати проблему асоціалізації особистості в сучасному суспільстві.
43. Охарактеризувати взаємозв'язок вікової періодизації та процесу соціалізації.
44. Охарактеризувати глобальні проблеми сучасності та підлітка.
45. Розкрити вплив спадкових факторів на розвиток дитини.
46. Розкрити значення спадковості, середовища в розвитку особистості.
47. Охарактеризувати особисту соціалізацію від народження до свого вікового періоду (з аналізом агентів, механізмів, способів, інститутів соціалізації).
48. Проаналізувати вплив сім'ї на соціалізацію людини в різних вікових етапах.
49. На прикладі конкретної сім'ї виявити шляхи її взаємодії з іншими мікрофакторами соціалізації.
50. Охарактеризувати власний мікросоціум. Сформулювати проблеми, що потребують соціального вирішення, характерні для різних членів цього мікросоціуму.
51. Проаналізувати суспільно-політичні погляди на значення сімейного виховання на різних етапах розвитку нашої держави.
52. Охарактеризувати закордонний досвід роботи із сім'єю.
53. Розкрити суть класифікації неблагополучних сімей.
54. Розкрити суть поняття «благополучна сім'я» з погляду соціально-педагогічної діяльності.
55. Виділити основні соціалізуючі функції сім'ї.
56. Розкрити суть впливу групи ровесників на свого товариша.

57. Окресліть роль виховних організацій у соціалізації людини і тенденції їх розвитку.
58. Охарактеризувати роль релігійних організацій у соціалізації людини.
59. Проаналізувати діяльність церкви як інституту соціалізації.
60. Розкрити суть виховання і стихійної соціалізації.
61. Охарактеризувати тенденції впливу ЗМІ на життя і розвиток людини.
62. Охарактеризувати суть поняття «субкультура» і розкрити її значення у процесі соціалізації особистості.
63. Охарактеризувати особливості підлітково-юнацької субкультури у Вашому місті.
64. Здійснити порівняльний аналіз сіл, селищ, міст з позиції можливостей соціалізації людини.
65. Охарактеризувати позитивні і негативні можливості соціалізації у місті, де Ви проживаєте.
66. Проаналізувати взаємозв'язок між мікро- і мезофакторами соціалізації.
67. Охарактеризувати позитивні і негативні тенденції засобів масової інформації в Україні.
68. Розкрити значення суспільства як фактора соціалізації.
69. Охарактеризувати вплив звичаїв, обрядів, ритуалів на соціалізацію особистості.
70. Проаналізувати вплив національної ідеї на соціалізацію людини.
71. Охарактеризувати менталітет як чинник процесу соціалізації.
72. Охарактеризувати рідну мову як чинник процесу соціалізації особистості.
73. Окреслити взаємодію суспільства і держави у процесі соціалізації підростаючих поколінь в Україні.
74. Охарактеризувати країну в контексті процесу соціалізації.
75. Розкрити сутність етнічно культурних основ процесу соціалізації особистості.
76. Охарактеризувати державу як чинник процесу соціалізації особистості.
77. Охарактеризувати планету як чинник процесу соціалізації особистості. 145
78. Розкрити проблему людина – жертва несприятливих умов процесу соціалізації особистості.
79. Розкрити суть поняття «делінквентна поведінка» як прояву негативної соціалізації.
80. Несприятливі умови соціалізації. Навести приклади їх впливу на конкретному віковому етапі розвитку людини.
81. Сутність поняття віктимізації. Навести приклади.
82. Об'єктивні фактори віктимізації. Навести приклади їх впливу на конкретному віковому етапі розвитку людини.

83. Перелічити суб'єктивні фактори віктимізації. Навести приклади їх впливу на конкретному віковому етапі розвитку людини.
84. Охарактеризувати сутність політичної соціалізації.
85. Проаналізувати концепції політичної соціалізації.
86. Розглянути стадії політичної соціалізації.
87. Охарактеризувати фактори та агенти політичної соціалізації.
88. Проаналізувати форми політичної соціалізації.
89. Розкрити суть економічної соціалізації як психологічного феномена.
90. Розкрити складові процесу економічної соціалізації.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Богданова І. М. Соціальна педагогіка : навч. посіб. / І. М. Богданова. – К. : Знання, 2008. – 343 с.

2. Калашник Н. Г. Соціалізація особистості засобами естетичного виховання та фізичної культури : наук. монографія / Н. Г. Калашник, В. В. Феуєрман. – Сімферополь : ВАТ «Сімферопольська міська друкарня» (СГТ), 2008. – 296 с.
3. Капська А. Й. Соціальна педагогіка : навч. посіб. / А. Й. Капська. – К., 2011. – 488 с.
4. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы / Н. М. Лавриченко. – К. : Віра ІНСАЙТ, 2000. – 526 с.
5. Лукашевич М. П. Соціалізація. Виховні механізми і технології : навч.-метод. посіб. / М. П. Лукашевич. – К. : ІЗМН, 1998. – 112 с.
6. Москаленко В. В. Соціальна психологія / В. В. Москаленко. – К., 2005. – 624 с.
7. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : підруч. : [у 2 кн.]. – Кн. 1 / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Либідь, 2004. – 576 с.
8. Пенішкевич О. Соціальна педагогіка : Модульна технологія вивчення навчального курсу : навч. посіб. / О. Пенішкевич, Л. Тимчук. – Чернівці : Рута, 2007. – 336 с.
9. Радул В. В. Соціалізація особистості : навч. посіб. / В. В. Радул, Я. В. Галета. – Кіровоград : ФОП Александрова М. В., 2013. – 236 с.

Допоміжна

1. Актуальні проблеми теорії та соціальної роботи на межі тисячоліть : монографія. – К.: УДЦССМ, 2001. – 344 с.
2. Абдюкова Н. В. Тенденції процесу соціалізації підлітків в умовах мікросоціуму / Н. В. Абдюкова // Вісник Прикарпатського університету. – 2001. – Вип. II. – С. 176–181.
3. Акопян Т. Як успішно соціалізувати учнів / Т. Акопян // Відкритий урок. Розробки, технології, досвід. – 2012. – № 3. – С. 24–25.
4. Алексеєва-Вовк М. І. Основні поняття теорії й практики соціалізації сучасних студентів / М. І. Алексеєва-Вовк // Проблеми освіти. – 2007. – № 53. – С. 71–79.
5. Алексеєнко Т. Ф. Мотивація соціальної поведінки та механізми її формування / Т. Ф. Алексеєнко // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2011. – № 4. – С. 4–9.
6. Арабчук Я. Роль політичних партій в соціалізації особистості / Я. Арабчук // Гілея. – 2013. – № 7. – С. 209–213.
7. Алексеєнко Т. «Я-соціальне» та «Я-індивідуальне» в соціалізації особистості / Т. Алексеєнко // Шлях освіти. – 2009. – № 4. – С. 7–9.

8.Афанасьєва В. В. Психолого-педагогічні проблеми соціальної адаптації девіантних підлітків / В. В. Афанасьєва // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2009. – № 2. – С. 65–70.

9.Бабак І. М. Соціально-психологічна адаптація студентів у ВНЗ: проблеми і перспективи / І. М. Бабак // Наука. Релігія. Суспільство. – 2008. – № 3. – С. 156–161.

10.Бабенко Т. Навчання іноземних мов як чинник соціальної адаптації особистості в добу глобалізації / Т. Бабенко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2009. – № 3. – С. 90–94.

11.Балтремус В. Досвід школи «SUDBURYVALLEY» у позитивній соціалізації учнів / В. Балтремус // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2006. – № 4. – С. 81–86.

12.Беззуб'як М. Й. Соціум і соціальне навчання / М. Й. Беззуб'як // Гуманітарні науки. – 2009. – № 1. – С. 164–169.

13.Бенько Л. Нормативна девіантна поведінка особистості в умовах соціалізації / Л. Бенько // Соціальна психологія. – 2006. – № 5. – С. 64–69.

14.Барнич О. Вплив стилю сімейного виховання на соціалізацію підлітків / О. Барнич // Еврика-XIV: [зб. студент. наук. праць]. – Івано-Франківськ, 2013. – С. 4–5.

15.Білозор В. М. Сміслова система діяльності дитячих громадських організацій в контексті соціалізації / В. М. Білозор // Збірник наук. праць. – Івано-Франківськ, 2007. – Ч. 1. – Вип. 12. – С. 205–211.

16.Белецька І. В. Теоретичні основи соціалізації підлітків за місцем проживання / І. В. Белецька // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2012. – № 3. – С. 32–38. 207

17.Богданова Н. Проблема інформатизації і соціалізації освіти / Н. Богданова // Вища освіта України. – 2009. – № 2. – С. 83–89.

18.Бойко О. П. Партнерство школи, сім'ї та органів самоорганізації населення у справі соціалізації молоді / О. П. Бойко // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 2. – С. 25–34.

19.Бондаренко В. Поняття «соціального виховання»: його необхідність та евристичне значення / В. Бондаренко // Вісник Прикарпатського університету. – Івано-Франківськ, 2007. – Вип. X. – С. 126–131.

20.Борбич Н. Особливості шкільної соціалізації учнів початкових класів / Н. Борбич // Зб. наук. праць. – Полтава, 2009. – Вип. 2. – С. 4–8.

21.Бурим О. В. Образовательное пространство как фактор социализации школьника / О. В. Бурим // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2003. – № 3. – С. 38–40.

- 22.Буряк О. В. Бюджетна політика, інноваційна спрямованість розвитку та соціалізація економіки у США / О. В. Буряк // Вісник КНУ : економіка. – 2006. – № 91. – С. 9–13.
- 23.Варій М. Й. Соціалізація особистості / М. Й. Варій // Психологія особистості. – К., 2008. – С. 380–393.
- 24.Васильчук Є. О. Молодіжна субкультура як засіб ідентифікації, соціалізації та соціального становлення особистості / Є. О. Васильчук // Гілея. – 2012. – № 1. – С. 600–606.
- 25.Виноградова В. Проблеми соціалізації студентської молоді / В. Виноградова // Соціальна психологія. – 2007. – № 4. – Ч. 2 : спецвипуск. – С. 150–155.
- 26.Витязь Т. Гуманізація навчально-виховного процесу – основа адаптації дошкільника до умов сучасного соціуму / Т. Витязь // Зб. наук. праць [упоряд. Н. М. Бабій, Г. Й. Мишаста]. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 61–63.
- 27.Виховна робота зі студентською молоддю : навч. посіб. / [за заг. ред. Т. Ю. Осипової]. – Одеса : Фенікс, 2006. – 288 с.
- 28.Вища школа як соціальний інститут і механізм соціалізації молоді : монографія / [кол. авт. : М. Михальченко (кер.), Т. Андрущенко, В. Баранівський, О. Бульвінська та ін.]. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 320 с.
- 29.Власенко Ф. П. Соціокультурні та природні чинники соціалізації людини / Ф. П. Власенко // Практична філософія. – 2005. – № 4. – С. 119–126.
- 30.Власова О. І. Динаміка розвитку соціальних здібностей в умовах спрямованої соціалізації / О. І. Власова // Вісник КНУ : Соціологія, психологія, педагогіка. – 2006. – № 26. – С. 37–40.
- 31.Воєводіна Т. Ю. Специфіка взаємозв'язку процесів соціалізації та самовизначення / Т. Ю. Воєводіна // Соціальна педагогіка : теорія і практика. – 2008. – № 2. – С. 4–10.
- 32.Возняк Л. С. Вплив соціалізації студентської молоді на успішність її професійної підготовки / Л. С. Возняк // Зб. наук. праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ, 2006. – Ч. 1. – С. 204–213. 208
- 33.Возняк Л. С. Психологічні особливості соціалізації майбутніх фахівців / Л. С. Возняк // Зб. наук. праць : філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ, 2006. – Ч. 2. – С. 205–214.
- 34.Волкова Н. П. Педагогіка / Н. П. Волкова. – К., 2001. – 326 с.
- 35.Ворожбит С. Проблеми загальної та навчальної адаптації студентів / С. Ворожбит // Соціальна психологія. – 2007. – № 4. – С. 87–97.
- 36.Воропай О. Звичаї нашого народу / О. Воропай. – К. : Оберіг, 1993. – 598 с.

37.Галушка З. Суперечності соціалізації як проблема організаційної культури економічної системи / З. Галушка // Банківська справа. – 2009. – № 1. – С. 51–57.

38.Головкін Б. М. Макросередовищні детермінанти кримінологізації психології та свідомості молодіжних кіл у відношенні збагачення засобами кримінального насильства / Б. М. Головкін // Зб. наук. праць. – К., 2010. – Вип. 48. – С. 448–455.

39.Горностай П. П. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності / П. П. Горностай // Основи теорії гендеру : [навч. посіб.]. – К., 2004. – С. 132–156.

40.Гоян І. Вплив сучасних інститутів соціалізації на процес морального становлення підлітків / І. Гоян // Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ, 1996. – № 1. – С. 106–112.

41.Грибенко І. Школа і сім'я як агенти соціалізації підлітків / І. Грибенко // Соціальна психологія. – 2009. – № 5. – С. 153–158.

42.Гримова А. Соціалізація – навчання жити в суспільстві / А. Гримова, А. Гречишкіна // Дошкільне виховання. – 2008. – № 3. – С. 10–14.

44.Дембицька Н. Соціально-психологічні проблеми економічної соціалізації молоді / Н. Дембицька // Соціальна психологія. – 2008. – № 2. – С. 49–59.

45.Дембицька Н. Соціально-психологічні проблеми економічної соціалізації молоді / Н. Дембицька // Соціальна психологія. – 2008. – № 3. – С. 53–68.

46.Дідук І. Становлення правової свідомості особистості в сучасних соціокультурних умовах / І. Дідук // Соціальна психологія. – 2006. – № 6. – С. 105–114.

47.Дічек Н. П. До історії соціального виховання: школа радості Н. Шульмана і С. Раверса (поч. 20-х років 20 ст.) / Н. П. Дічек // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2008. – № 4. – С. 93–110.

48.Дічек Н. П. З історії соціального виховання: до започаткування в українському радянському шкільництві колективних форм організації 209 життєдіяльності дітей / Н. П. Дічек // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2008. – № 3. – С. 71–82.

49.Долженко А. Психолого-педагогічні дослідження проблеми соціально-трудової адаптації розумово відсталих дітей / А. Долженко // Дефектологія. – 2008. – № 4. – С. 21–26.

50.Доннік М. С. Соціалізація молоді, позбавленої батьківського піклування в умовах соціального гуртожитку / М. С. Доннік // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2009. – № 1. – С. 16–21.

- 51.Ентоні Д. С. Національна ідентичність / Д. С. Ентоні. – К. : Основи, 1995. – 223 с.
- 52.Жданович Ю. М. Соціалізація юнаків у пластовому гуртку як референтній групі / Ю. М. Жданович. – Луганськ : Ред. ж-лу. – С. 41–46.
- 53.Жигайло Н. І. Соціально-виховні інститути в системі соціалізації особистості / Н. І. Жигайло // Соціальна педагогіка. – 2007. – С.117–123.
- 54.Завадська Л. М. Особливості детермінантного впливу молодіжної субкультури на соціалізацію учнівської молоді / Л. М. Завадська // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 6. – С. 62–64.
- 55.Завгородня Н. М. Виховна робота як ефективна умова розв'язання проблеми соціалізації обдарованих учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / Н. М. Завгородня // Обдарована дитина. – 2009. – № 9. – С. 60–65.
- 56.Зарубінська І. Б. Дослідження сформованості мотиваційної складової соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів / І. Б. Зарубінська // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2009. – № 1. – С. 27–33.
- 57.Захаренко О. Соціалізаційна функція навчально-виховного закладу : порівняльний аналіз її реалізації в американській школі «Монте віста» та українській авторській О. А. Захаренка загальноосвітній школі с. Сахнівка / О. Захаренко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – № 3. – С. 65–68.
- 58.Захарова М. С. Статеворольова соціалізація у контексті загальних тенденцій психічного розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / М. С. Захарова // Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ, 2007. – Ч. 1. – Вип. 12. – С. 272–283.
- 59.Зверєва М. А. Основні напрямки реформування середньої школи Франції в галузі професійної соціалізації учнів / М. А. Зверєва // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2003. – № 2. – С. 87–92. 210
- 60.Зімакова Л. Роль мистецтва слова в процесі соціалізації особистості / Л. Зімакова // Зб. наук. праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2006. – № 4. – С. 149–154.
- 61.Зозуляк Р. Вплив мікрофакторів соціалізації на важковиховуваність у дітей / Р. Зозуляк // Обрії. – 2007. – № 2. – С. 22–24.
- 62.Зозуляк Р. Взаємозв'язок ідей правди і добра з національним вихованням у Галичині на початку ХХ століття / Р. Зозуляк // Зб. наук. прfwm. – ІваноФранківськ, 2002.– С. 61–65.
- 63.Зозуляк Р. Висвітлення морально-виховних ідеалів у педагогічній пресі Галичини (1900–1939 рр.) / Р. Зозуляк // Вісник Прикарпатського ун-ту . – 2003. – Вип. VIII. – С. 137–144.

64. Зозуляк Р. Діяльність вищих педагогічних навчальних закладів з адаптації студентів до навчального середовища / Р. Зозуляк // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Вип. 11 (21). – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – С. 136–140.

65. Зозуляк Р. Ідеї добра і правди у вихованні національної свідомості галичанок засобами преси (кінець XIX – початок XX століть) / Р. Зозуляк // Джерела. – 2003. – № 3. – С. 12–16.

66. Зозуляк Р. Моральне виховання як чинник соціалізації дітей Галичини: історичний аспект / Р. Зозуляк // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. – Вип. 447–448. – Чернівці : Рута, 2009. – С. 150–154.

67. Зозуляк Р. Особливості формування етновиховного простору в Галичині (перша третина XX століття) / Р. Зозуляк // Вісник Прикарпатського ун-ту. – 2010. – Вип. XXXII. – С. 3–7.

68. Зозуляк Р. Підручники як засіб виховання моральних норм у молодших школярів Галичини (1900–1939) / Р. Зозуляк // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. – Вип. 175. – Педагогіка та психологія. – Чернівці : Рута, 2003. – С. 88–94.

69. Зозуляк Р. Процес соціалізації особистості: ретроспективний аналіз / Р. Зозуляк // Джерела. – 2006. – № 3–4. – С. 23–27.

70. Зозуляк Р. Релігійно-моральне виховання молодших школярів засобами галицьких підручників як мезофактор процесу соціалізації: історичний аспект / Р. Зозуляк // Формування релігійної культури дітей і молоді: проблеми і перспективи : [матеріали конференції]. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 131–138.

71. Зозуляк Р. Соціалізація креативно обдарованої особистості / Р. Зозуляк // Система діяльності обласних відділень МАН України у формуванні креативної культури учнівської молоді : [матеріали конференції]. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2007. – С. 56–60.

72. Зозуляк Р. Українська дитяча література Галичини як фактор соціалізації молодших школярів (перша третина XX ст.) / Р. Зозуляк // Зб. наук. праць. – Херсон, 2006. – Вип. XXXXI. – С. 40–44.

73. Зозуляк-Случик Р. Обдарована особистість як об'єкт процесу соціалізації / Р. Зозуляк-Случик // «Інтелект і особистість» : матеріали семінару «Інтелект і 211 особистість» та круглого столу «Структура особисті дитини у віковому вимірі», 27 квітня 2010 р. / НАПН, Ін-т обдар. дитини. – К., 2010. – С. 35–37.

74. Зозуляк-Случик Р. В. Педагогічні погляди на моральне виховання як фактор соціалізації дітей Галичини: історичний аспект / Р. Зозуляк-Случик // Вісник Прикарпатського ун-ту. – 2011. – Вип. XL. – С. 146–149.

- 75.Золотухін Г. Соціалізація в умовах незалежності: жертви і переможці / Г. Золотухін // Соціальна психологія. – 2006. – № 3. – С. 52–65.
- 76.Ісхакова Н. Г. Політична соціалізація в умовах становлення демократії / Н. Г. Ісхакова // Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. – 2006. – № 76–79. – С.164–167.
- 77.Карнаух Л. Соціальне середовище як чинник соціалізації дітей дошкільного віку в реаліях сьогодення / Л. Карнаух // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2008. – № 1. – С. 4–9.
- 78.Карпенко О. Г. Професійне становлення соціального працівника : навч.- метод. посіб. / О. Г. Карпенко. – К. : ДЦССМ, 2004. – 164 с.
- 79.Карп'як О. До питання про співвідношення понять «адаптація», «соціальна адаптація», «соціалізація», «політична адаптація» / О. Карп'як // Грані. – 2006. – № 4. – С. 162–166.
- 80.Кінчук Я. В. Сучасні аспекти правової соціалізації учнівської молоді / Я. В. Кінчук // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Ізмаїл, 2004. – № 17. – С. 28–32.
- 81.Клименко Ю. О. Психолого-педагогічні проблеми соціалізації підлітків з агресивною поведінкою / Ю. О. Клименко // Витоки педагогічної майстерності // Зб. наук. праць Полтавського державного педагогічного ун-ту ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2007. – Вип. 3. – С. 199–203.
- 82.Ковбас Б. Основи родинних взаємин : [у 3 т.] / Б. Ковбас, В. Костів // Родинна педагогіка. – Івано-Франківськ : Плай, 2002. – Т. 1. – 288 с.
- 83.Коровка О. Виховна система школи майбутнього як модель позитивної соціалізації учня / О. Коровка, С. Бочаров, Л. Дубинка // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – № 6. – С.116–122.
- 84.Кравченко Т. Вплив сім'ї на соціалізацію підлітків / Т. Кравченко // Соціальна психологія. – 2007. – № 4. – Ч. 2 : спецвипуск. – С. 181–189.
- 85.Кравченко Т. Національна самосвідомість як складова соціалізації підлітків / Т. Кравченко // Рідна школа. – 2008. – № 1–2. – С. 21–24.
- 86.Кравченко Т. Соціалізація дітей старшого шкільного віку: результати педагогічної діагностики / Т. Кравченко // Рідна школа. – 2008. – № 12. – С.19–22. 212
- 87.Кравченко Т. В. Сім'я та її вплив на соціалізацію дитини / Т. В. Кравченко // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 3. – С. 32–42.
- 88.Кравченко Т. В. Сутнісні характеристики соціалізації / Т. В. Кравченко // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 3. – С. 11–20.
89. Красновський В. М. Глобальні системи сучасності і підліток: фактори взаємодії / В. М. Красновський // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 6. – С. 28–32.

90. Крок до соціалізації осіб з розумовою відсталістю // Соціальний захист. – 2007. – № 6. – С. 50–52.
91. Кузьменко Т. Соціальна адаптація особистості в нестабільній життєвій ситуації / Т. Кузьменко // Соціальна психологія. – 2009. – № 2. – С. 58–71.
92. Курляк І. Соціальна педагогіка / І. Курляк. – Львів: Норма, 2003. – 112 с.
93. Кушнар'єв С. В. Науково-теоретичні проблеми соціалізації й ресоціалізації неповнолітніх засуджених / С. В. Кушнар'єв // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2009. – № 4. – С. 47–54.
94. Лавриченко Н. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы / Н. Лавриченко. – К. : ВІРА ІНСАЙТ, 2000. – 540 с.
95. Лесіна Т. М. Сучасна молодь як об'єкт соціалізації / Т. М. Лесіна // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного ун-ту. – Ізмаїл, 2004. – № 17. – С. 63–66.
96. Лен'є Т. Система гендерної соціалізації в сучасних умовах / Т. Лен'є // Вища освіта України. – 2007. – № 3. – С. 63–70.
97. Липова Л. Профільне навчання і проблеми соціалізації випускників / Л. Липова, П. Замаскіна, В. Малишев // Шлях освіти. – 2008. – № 1. – С. 38–42.
98. Листопадова Л. Педагогіка життєтворчості як шлях до вирішення проблем соціальної адаптації й розвитку дітей, підлітків і молоді в сучасних умовах / Л. Листопадова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2007. – № 5. – С. 78–86.
99. Ложкін Г. В. Особливості соціалізації в юнацькому віці / Г. В. Ложкін // Психологічний ресурс простору вищої освіти. – 2004. – № 1. – С. 86–93.
100. Львовочкіна О. Соціалізація підлітків-правопорушників як педагогічна проблема / О. Львовочкіна // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2007. – № 4. – С. 42–46.
101. Максименко С. Д. Структура особистості / С. Д. Максименко // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 12. – С. 1–11.
102. Максимовська Н. Актуалізація соціального виховання у навчально-виховному процесі ВНЗ / Н. Максимовська // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 93–101.
103. Михайленко В. А. Проблеми соціальної та психологічної адаптації населення до умов життя на радіоактивно забруднених територіях / В. А. Михайленко // Демографія та соціальна економіка. – 2006. – № 2. – С. 18–25.

104. Москаленко В. В. Екологічна соціалізація особистості / В. В. Москаленко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 8. – С. 1–10.
105. Нечитайло В. В. Пропедевтика впливу віктимогенних факторів на соціалізацію підлітків як психолого-педагогічна проблема / В. В. Нечитайло // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2009. – № 1. – С. 53–58.
106. Овчиннікова М. М. Концепція соціальної адаптації дітей-сиріт в умовах школи-інтернату / М. М. Овчиннікова // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2008. – № 3. – С. 33–39.
107. Олійник Л. Статева соціалізація дошкільнят / Л. Олійник // Дошкільнє виховання. – 2008. – № 11. – С. 7–20.
108. Орбан-Лембрик Л. Соціалізація особистості в контексті етнокультурної парадигми / Л. Орбан-Лембрик // Зб. наук.-теорет. ст. : / [головний ред. В. І. Кононенко; ред. В. І. Кононенко] – Івано-Франківськ, 2003. – № 1. – С. 85–90.
109. Пахомова О. М. Розвиток соціальності особистості як соціальнопедагогічна проблема / О. М. Пахомова // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2003. – № 3. – С. 4–9.
110. Печенко І. П. Соціалізація особистості в дошкільному дитинстві як предмет науково-педагогічного дослідження / І. П. Печенко // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2003. – № 3. – С. 10–17.
111. Печенко І. Деякі концептуальні засади соціалізації дітей дошкільного віку в сучасній виховній системі / І. Печенко // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2006. – № 4. – С. 27–34.
112. Печенко І. Теоретичні позиції побудови експериментальної моделі соціалізації особистості в дошкільному дитинстві / І. Печенко // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2008. – № 1. – С. 9–18. 214
113. Пілецька Л. С. Експериментальне дослідження процесу соціалізації студентської молоді / Л. С. Пілецька, О. М. Чуйко // Зб. наук. праць. – ІваноФранківськ, 2009. – Ч. 1. – С. 138–149.
114. Пілецька Л. С. Теоретичні засади психологічного вивчення соціальної мобільності особистості / Л. С. Пілецька // Зб. наук. праць. – ІваноФранківськ, 2007. – Ч. 1. Вип. 12. – С. 165–173.
115. Потопа К. Студентське самоврядування як умова соціалізації молоді / К. Потопа // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2007. – № 2. – С. 42–46.
116. Просандеєва Л. Є. Соціалізація людей «третього віку» у контексті проблеми самоцінності / Л. Є. Просандеєва // Гуманітарні науки. – 2007. – № 2. – С. 156–166.

117. Радул В. Соціалізація й розвиток особистості / В. Радул // Шлях освіти. – 2006. – № 2. – С. 7–12.
118. Рижанова А. Становлення вітчизняної теорії соціального виховання / А. Рижанова // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2008. – № 1. – С. 59–66.
119. Розов В. І. Психологічна діагностика адаптивних здібностей до стресу / В. І. Розов // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 11. – С. 41–47.
120. Роль сім'ї у соціалізації її членів // Організація роботи з батьками / [упоряд. Л. О. Юзефік]. – Тернопіль, 2002. – С. 11–12. 215
121. Романовська Л. І. Проблема ефективності роботи дитячих громадянських об'єднань у процесі соціального виховання / Л. І. Романовська // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2009. – № 2. – С. 19–23.
122. Романовська Л. І. Соціально-психологічні засади діяльності дитячих громадських об'єднань як інституту соціального виховання / Л. І. Романовська // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2009. – № 3. – С. 4–11.
123. Сак Т. Як соціалізувати дитину з особливостями психофізичного розвитку в інтегрованому класі / Т. Сак // Початкова школа. – 2008. – № 8. – С. 53–56.
124. Семанюк Г. Особливості соціалізації дітей із неповних сімей у Польщі / Г. Семанюк // Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 180–185.
125. Середюк О. С. Змістовий аналіз виховання учнів як педагогічна проблема / О. С. Середюк // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2003. – № 3. – С. 32–37.
126. Середюк О. С. Змістовий аналіз соціального виховання учнів як педагогічна проблема / О. С. Середюк // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2006. – № 3. – С. 32–37.
127. Сомов М. Психічне благополуччя нації: соціальний аспект / М. Сомов // Соціальний захист. – 2007. – № 11. – С. 11–13.
128. Сорочинська В. Є. Засоби масової комунікації та їх вплив на соціалізацію молоді // Організація роботи соціального педагога : навч. посіб. / В. Є. Сорочинська. – К., 2005. – С. 49–63.
129. Сорочинська В. Є. Соціальна адаптація молоді в сучасних умовах. // Сорочинська В. Є. Організаційна робота соціального педагога : навч. посіб. / В. Є. Сорочинська. – К., 2005. – С. 23–48.

130. Сохан І. О. Морально-правове виховання як складові морально-правової соціалізації молоді / І. О. Сохан // Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ, 2007. – Ч. 1. – Вип. 12. – С. 289–295.

131. Сохан І. О. Ціннісно-нормативна система особистості в юнацькому віці / І. О. Сохан // Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ, 2006. – 11. – С. 37–44.

132. Соціально-виховні інститути в системі соціалізації особистості // Соціальна педагогіка. – К., 2006. – С.167–244.

133. Струтинська Т. Особливості соціалізації дітей із неповних сімей у США (за результатами досліджень Ю. Валерштейн, Ю. Льюїс, С. Блакесле). / Т. Струтинська // Зб. наук. праць]. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 197–200. 216

134. Струтинська Т. Особливості соціалізації дітей із неповних сімей в сучасній українській родині / Т. Струтинська // Українська етнопедагогіка у контексті розвитку сучасних теорій виховання та навчання // [за ред. проф. Н. Лисенко]. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 195–203.

161. Сучасна позакласна робота // Відкритий урок:Розробки, технології, досвід. – 2009. – № 1. – С. 64–66.

135. Ткаченко В. Умови діяльності соціального педагога в школі-інтернаті як джерело підвищення ефективності соціалізації вихованців / В. Ткаченко // Шлях освіти. – 2009. – № 4. – С. 32–35.

136. Філіпов Ю. Молодіжні громадські організації як одні з найважливіших інститутів трудової соціалізації молоді людини / Ю. Філіпов // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2008. – № 1. – С. 23–30.

137. Циба В. Т. Соціологія особистості: системний підхід / В. Т. Циба. – К. : МАУП, 2000. – 152 с.

138. Циба В. Соціалізація особистості / В. Циба // Системна соціальна психологія : навч. посібн. – К., 2006. – С. 170–184.

139. Циба В. Феноменологія соціалізації / В. Циба // Соціальна психологія. – 2009. – № 4. – С. 21–32.

140. Цивінський В. В. Особливості процесу соціалізації старшокласників в неформальних молодіжних групах / В. В. Цивінський // Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ, 2007. – Ч. 1. – Вип. 12. – С. 283–289.

141. Чумак Л. Становлення та розвиток вітчизняної системи соціального виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / Л. Чумак // Рідна школа. – 2008. – № 6. – С. 68–70.

142. Шайгородський Ю. Економічна соціалізація молоді / Ю. Шайгородський // Соціальна психологія. – 2008. – № 6. – С. 164–165.

143. Шалатова О. А. Розвиток здібностей дітей шляхом включення сім'ї до процесу соціалізації / О. А. Шалатова // Обдарована дитина. – 2007. – № 6. – С. 51–63.

144. Шмалей С. В. Розуміння адаптації в контексті соціально-педагогічної діяльності / С. В. Шмалей // Зб. наук. праць Полтавського держ. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2007. – Вип. 3. – С. 18–24.

145. Штокало О. А. Інноваційні програми ботанічних садів України як чинник соціалізації дітей з особливими потребами / О. А. Штокало // Вісник Одеського національного ун-ту. – Одеса, 2007. – Т. 12. – Вип. 14. – С. 75–81. 217

146. Юрченко З. В. Особливості статевої соціалізації дитини в дошкільному віці / З. В. Юрченко, Л. С. Бірчинська // Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ, 2008. – № 13. – С. 137–143.

147. Яценко Н. Г. Особливості діяльності соціального педагога щодо соціалізації старшокласників / Н. Г. Яценко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К.-Івано-Франківськ, 2013. – Вип. 17. – Ч. 2. – С. 149–154.

148. Яценко В. М. Механізми і засоби соціалізації / В. М. Яценко // В. М. Яценко. Опорні конспекти з психології і педагогіки : пробний навч. посібн. – Тернопіль, 2004. – С. 95–99.

Виробничо-практичне видання

ОСНОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ :

СЕМІНАРСЬКІ І ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Методичні настанови

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
у галузі знань Соціальна робота
зі спеціальності Соціальна робота

Укладачі :

Андрєва Марія Олександрівна

Гладун Тетяна Олександрівна